

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:

BUDAPEST,
VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések
felvétele ugyanott

—⊙— Budapest, november hó 12. ⊙—

Krónika.

A berlini öregapa.

— nov. 10.

Hogy mitől lesz a háboru, azt nemesak Offenbach énekelte már meg a Szép Helénában, hanem egy még nála is sokkal nagyobb, mert önkéntelen humorista, Benedetti Vincze is a világ szeme elé produkálta az emsi esettel, amivel örökre klasszikusan ült fel a Bismarck kínálta kifordított trójai facsacsira. De hogy miből nem lesz háboru, ámbár egy kis jóakarattal lehetne szintén, arról a titokról most két német konzervatív ujság fecseg el szintén alighanem önkéntelen pletykát a Lindcquist gyarmatügyi miniszter bukásának olyan ötletéből, amelyik talán kissé a hajánál fogva is van előhuzva e célra aktualitásnak.

Mert a Post is, meg a Fränkischer Courier is Lindcquist bukását nyilván csak ürügyül használják a maliciózusan ártatlan elszólásra, hogy Németországban vannak olyan felsőbb körök is, amelyek egyáltalán nincsenek megelégedve a Bethmann kancellár politikájával, különösen pedig elégedetlenek azzal a magatartásával, a mit a marokkói kérdésben tanusított Franciaországgal szemben.

Nem kell éppen Harden Miksának lenni és még mindig — bevallom, előttem tiszteletreméltó — Bismarck-imádó furorral dühöngeni Vilmos császár ellen, mégsem lesz nehéz eltalálni, hogy ezek a Bethmann-kitessékelő cikkek a »felsőbb körök« ösrégi gummielasztikus rugalmu fogalma alatt a német trónörököszt értették és annak azt a szűkebb, esetleg bővebb érdekcsoportját, amelynek a képviselője a birodalom kormányában Kiderlen-Wächter, a külügyi államtitkár. Körülbelül ezek azok a titokzatos felsőbb körök, amelyek nincsenek megelégedve persze világért sem magának a császárnak, csupán csak Bethmann-Hollwégnek a külső politikájával és különösen a marokkói megegyezéssel. Sőt annyira nincsenek, hogy most kibökkentik a kifordított a Berlin suttyomgondolatát, a németre visszásitott reváns-eszmét és elárulják, — egyenesen a német nácionalizmus kedvére árulkodva — hogy ők akartak menni a Paris, Kiderlennek támadt a Cambonnal való tárgyalása közben az a képtelenségében is nevetséges, vagy nevetségességében is otromba gondolata, hogy Németország a marokkói kérdésben csak akkor hajlandó engedni, ha Franciaország valahol — apage Sanatas! — Elzász vagy Lotharingia

vidékén átenged még valamelyes kis nyelvre német de érzésre, meggyőződésre, sőt veszekedéskészségre francia területet Németországnak.

Megint a trójai faló, vagy az emsi facsacsi akart lenni ez a követelés, amire ezuttal azonban a német diplomata akarta felültetni Cambont, a francia nagykövetet. De Kiderlen nem Bismarck és Cambon sem volt szerencsére Benedetti. Az otrombán szótt szitán és a még otrombábban élére állított helyzetet keresztül is meglátta, hogy ezuttal a hal nem a fejtől szaglik, hanem a kopoltyujától és appellált a német követelés ellen — Vilmos német császárhoz, aki a történések hire hallatára szinte a haját tépve érkezett vissza északi utazásából. Hol a hadügyminiszter és hol van Tirpitz admirális? Tudunk-e háborut viselni?

A hadügyminiszter, azt mondta, hogy ő készen van minden háborura, de a tengernagy Kuxhavenra hivatkozott, a Kaiser Wilhelm-csatorna hadihajók számára való hasznavehetetlenségére, a francia nautilusok tökéletesebb voltára és a tengeri ágyuk kaliberkülönbségére és — sanditván Angliára is — azt mondta, hogy ő nem vállal felelősséget a háboruért. Erre azután a császár pár rövid szót mondott Kiderlennek. Valószínűen ő maga magyarázta meg neki, hogy mi az értéke egy talpalatnyi francia földnek, hogy jobb ma két Elzász és Lotharingia, mint holnap egy Marokkó, hogy Schnaebeler-Schnaebeler egyetlenegy odábrugott francia földgöngyölyből is háboru lehet és takaródót fujatott Kiderlen veszedelmesen Kindermannra hajazó követelésének. Ezer szerencse, hogy ugyanekkor jött közbe a Liberté katasztrófája is, a francia háborus kedv is megcsökkent és úgy fordulhatott a dolog, hogy nem ama nevezetes nemfeláldozandó pomerániai gránátosok vitték a bőrüket Franciaországba, hanem a »felsőbb körök« hordták el az irhájukat egy kisebb pomerániai garnizonba.

Nem ér mindenki öreg kort, de ime, boldog remény: mindnyájan megöregszünk. A fiatalságnak még csak pár évvel ezelőtt is idézetten emlegetett prototipusa, a Krüger-üdvözlő Viktória-unoka, a hunbeszédet mondó Vilmos császár most maga taposta el a háborunak azt a kivillanó zsarátnokát, amit a közvetlen környezetében, hogy úgy mondjam, az ő bizalmából, de úgy tetszik, az ő véréből akartak lángra szítani. Egészen furcsa gondolat, de valahogyan mégis így áll a dolog: a háborucsászár, az évtizeden át rettegett Európa-bontó Vilmos most, hogy unokát is lát már, nem apának érzi magát többé, hanem nagyapának és Kiderlenben dezavualja a

saját fia éretlenségének érzett avatkozásait. Mert hogy tudniillik az unoka az, aki elpanaszolja az öregapjának: »nézd csak, már megint milyen számárságot akar csinálni ez az én apám«.

Egy szép háborúval megint kevesebb van és a Hohenzollernnek családi történetében előállt megint egy megismétlődés. A sok Frigyes és Vilmos és Frigyes Vilmos között én most hamarjában bizony nem tudok eligazodni. De valami rémlik előttem, hogy egy ilyen igazi Hohenzollern nevű uralkodó szintén nem sajnálta elküldeni a fiát, az okvetetlenkedőt, a kotnyeleset, valahova Spandauba, ami akkor még száműzés-messzeségnyre volt Berlintől. És az a fiú, amikor azután királylyá lett, nagy uralkodó lett belőle.

Ugy látszik tehát, hogy nemcsak a dinasztiaíáknak jó, hanem a népek békességének is jó és üdvös, ha a császároknak már unokáik is vannak.

Paganel.

Mégis oly szép...

Mégis, oly szép az élet. Tört kehelylyel,
Melyből minden öröm s erő kiömlött,
Tört karddal, mely csufos kudarcba tört el
És ellened fordult, ó bus legyőzött,

Mégis, oly szép az élet. Tört virággal,
Mely néked nyílt s elhervadt, mint a lelked
És tört zászlóval, melyre írva: Bánat,
S melylyel vert életed eseng kegyelmet,

Mégis oly szép az élet. Mégis oly szép,
Fölötte kék sátor a csillogó ég,
Alatta tarka szőnyeg az örök föld.

Oly szép az élet! És oly bő kegyelme,
Engedd, hogy élj, szegény, szomorú ördög,
Ég és pokol reményétől elesve.

Amor.

Anna, szépséged hiv oltározója,
Anna, szived reménytelen hívője,
Ma újra áldozom, ó édes ostyá,
Kiben keservek mérge él beszöve.

Oltáraid előtt áll ifjuságom
És végzetem: tekints ez áldozatra,
Ó Anna, vértanuk végére vágyom
És üdvözít a vergődés malasztja.

Minden versemnek ünneplő palástját
Magamra öltvén, aranyos selyemben
Tört szemeim az üdvöt nyílni látják
S könnyek áldott borát áhitja lelkem,
Szép istennőm, ki hived nem szeretted.
S én bus papod, ki nem hisz már tebenned.

Juhász Gyula.

Mademoiselle.

Irta: LENGYEL GÉZA.

Az előszobában a kisasszony fölcsavarta a villamoslámpát. Dénes magára vette felöltőjét. Szinte azt várta, hogy segítsen neki a francia lány, aki láthatóan szobalányi teendőket is végzett a házban, mint afféle közép-lény a cseléd és a nevelő között. A lány azonban mozdulatlanul állott, csak két kis ragyogó egérszeme követte Dénes mozdulatait. Gondtalan, vidám, gyerekszemek, csak az arc kezdett már kissé hervadni. A száj formás, az alak könnyű és fiatalos. Dénes közelebb lépett hozzá, a mosolygás felbátorította és minden előzmény, minden bevezetés nélkül megcsókolta a nyakán, ahol finom, fehér bőr volt szabadon. Semmi ellentállás. A férfi megcsókolta a száján és adaadóan, forrón, hosszan visszakarta a csókot.

Az ebédlőből kihallatszott a két rakoncátlan gyerek kiáltozása:

— Mademoiselle! Mademoiselle!

A lány csendesen kibontakozott a férfi karjaiból. Az ajtóban még visszafordult, rámosolygott. Dénes szinte lázasan ment el. A lány, akit néhány percig a karjaiban tartott, finom és illatos volt. Még érezte, magával vitte a tisztaságnak és a diszkrét szépitőszereknek ezt a kellemes, enyhe illatát. Egyszerű ruhában, olcsó bluzzal, szobalányos külsővel raffináltak, izgatónak ígérkezett, mint egy mindenben keresztülment asszony, akinek nincs egyéb vágya, gondja, mint tet-szeni. És az ígéretet, minden ígéretet, be is váltotta. Amikor először találkoztak a városon kívül, a hosszu alléban, a heveskedő férfit eltolta magától.

— Nem, még nem lehet. Egész éjjel nem tudtam aludni, amikor megcsókolt, pedig szükségem van a nyugalmamra.

És nyugodtan, csendesen beszélt, valami különös keverékével az intelligenciának és a szükkörű tudatlanságnak. Fél óra alatt előadta élettörténetét saját-ságos töredékekben. Szerepelt benne egy főhadnagy, aki most Boszniában szolgál és elveszi, mihelyt polgári állást kap. Az ur, a gazda, akinek gyerekei mellett van és akit éjjel a szobájából, az utálatos és öre-gedő férfi öt éves kis lányának szobájából. Az asszonya, akit csak a ruha érdekel, aki drága kalapokat hord és amellelt piszkos, mosdatlan. Az egész előadáson pedig végigvonult a pénz és a szerelem motivuma, a szerelemé, amely után már nagyon vágyik, mert igen régen nem volt része benne. És a pénzé, — egy lány, aki annyit kockáztat, megérdemli, hogy a férfi ne hagyja éppen oly nagy szegénységben.

Dénes valami tapasztalatlanságot, valami naivitást látott a romlottságnak ebben a leplezetlen megvallásában. Nem hűtötte le a hang, amely olykor egészen üzletivé vált. Oly szerény volt a lány és oly kíváncsi, és oly őszintén, forrón csókolt, annyira szerette önmagáért is a szerelmet, bár a teljes önzetlenség luxusát nem engedhette meg magának. A barátság különben rövid ideig tartott. Mademoiselle Jeanne otthagyta az ügyvédet, egy építész családjához ment és azt mondta, hogy itt egy hónapban csak egyszer van szabad délutánja, tehát ritkán találkozhatnak. Lassankint ennek is vége szakadt. Néhányszor látta az utcán. Nagyon egyszerű, diszkrét ruháján Dénes éles szeme felfedezte a növekvő jólétet. Egyszer, kívül a városon, séta közben, bepillantott egy rosszul elfüggönyözött zárt kocsiba. Már sötétedett, de azért fölismerte a mademoiselle-t és mellette az építészt.

Mindent megértett. Ezzel a mély és dus zsebbel valóban nehéz lett volna konkurrálni.

*

Néha gondolt a lányra. Nem nagyon változatos fiatalságában, férfiúi életében ez a néhány hét, összesen sem sok találkozás volt a legkedvesebb részlet. Mikor letette az ügyvédi vizsgát és Budapestre került, olykor, elhagyatottan, vagy csömört érezve, még az is eszébe jutott, hogy megkeresi a lányt. Azután találkozott vele egyszer, mikor már sok egyébbel együtt ez a halvány emléke is végképp eltűnt. Egy ismerős szempár mosolygott reá, egy fonnyadt, idegenszerű arcából. Sokáig nézte, míg megszólította:

— Mademoiselle Jeanne...

— Monsieur Dénes... nem ismertem volna meg, ha meg nem szólít. Csak a hangjáról. Megváltozott — megöregedett.

Dénes nyelt egyet. Hogy már nem huszesztendő is ifju, ezt most mondották neki először és szinte megdöbent, milyen kevéssé volt számára kellemes ez az ujság.

Hát ő is öregszik. De a lány! A vénülése, az nem is volt nagyon feltűnő. Hanem az egész külső minden különös lomposág nélkül is valami igen szomorú. Kinos gonddal rendbehozott öreg kalap, formátlan őszi kabát, bő és hosszú szoknya. Dénes némi fájdalommal kereste, kutatta, lehet-e még nyomuk a finom bokáknak, a mindig kifogástalan cipőbe bujtatott kis lábnak, a karcsu, fiatalos deréknak. Az volt a gondolata, hogy nem is mult el még oly sok év, nem is indokolt még ez a nagy elhanyagoltság.

A lány mintha ki nem mondott szavaira felelt volna:

— Nagyon rosszak a mai férfiak. Ma ez kell nekik, holnap az. Nem becsülnek meg egy tisztességes leányt, — és én ezt meguntam és egy állandó barát — legalább néhány hónapig — az oly nehéz. Hát inkább nem...

Annyi őszinte szomorúság volt a hangjában, annyi közvetlenség, mintha csak arról panaszkodott volna, — mint ahogyan más lányok arról panaszkodnak — milyen nehéz is férjhezmenni. Később Déneshez fordult:

— Hát maga? Még mindig annyit szaladgál szoknyák után.

Dénes elmosolyodott. Ez a rágalom már nem hangzott kellemetlenül, de annál alaptalanabb volt. Felelevenítették azután vidéki emlékeiket, kisvárosi pletykákat. Mademoiselle ismerte a családok intim életét és rövid idő alatt egész sereg apró leleplezést tett. Közben vissza-visszatért az alapmotívumokra, — a szerelem már alig szerepelt, annál inkább a pénz. Egy hirtelen fordulattal, de nyugodt, szinte közömbös hangon új területre tért:

— Van egy barátnőm, az is francia, de asszony, férjhez ment egy könyvelőhöz. Nagyon csinos. Ha akarja, bemutatom neki. Ne gondoljon rosszat róla, igazán a férje az oka. Öreg hozzá.

Nem is volt meglepő ez a fordulat. Dénes még egyszer megnézte a lányt. Csakugyan, ilyennek képzelte a nőt, aki maga belefáradván a szerelem viharába, mások apró játékaikat rendezgeti.

— Nem bánom — mondotta — és sokszor elismételte magában a címet, hogy el ne felejtse.

Azután elvált a mademoiselle-től és nem ment el a csinos asszonykához sem. Mademoiselle azonban látta még egyszer. Ekkor megismerte az első pillanatban. Este volt. Az ügyesen felrakott festék visszaadta az arc régi, fiatalos formáit. Szűk és rövid ruha volt rajta, újra érvényesültek a finom lábak. Szeme boldog-

ságtól ragyogott, el nem palástolt büszkeséggel nézett a Dénes szemébe és magához szoritotta a karját annak a kis hadnagynak, aki kissé bátortalanul ment az oldalán.

Toll és tőr.

— nov. 10.

AZ ELLENZÉK VEZÉREIT zajosan megéljenzették a párttagok. Éljenzéssel, tapssal fogadták őket a klubokban s a vezérek a békekötés napján épp oly boldogok, mint a hadüzenet óráiban. Akkór is megtapsolták őket s a vezérek akkor is elégedetten mosolyogtak. A hadüzenet is hazafias cselekedet volt s hazafias a békekötés is, nekik tehát egyformán kijár a dicsőség a háboruért meg a békéért. Ahol a közlegények ily bőkezűen osztogatják a babért, ott igazán pompás foglalkozás vezérnek lenni. S ahol ilyenek a közlegények, ott csak természetes dolog, hogy nagyobb dicsőség megvertnek lenni, mint diadalt aratni.

A DIADALMÁMOR huszonnégy óráig se tartott náluk. Az új elnök megválasztása után kiadták a jelszót, hogy becsapták őket s ha Návay nem korigálja beszédjét, visszacsinálják a saját nagy diadalukat. Talán igaz, hogy becsapták őket. De ha figyelemmel elolvassuk, hogy diadaluk utját hogyan egyengették, azt kell mondanunk, hogy a saját becsapásukra spekuláltak. Mert az urak, már mint az ellenzékiek, úgy tárgyaltak egymás között, hogy elhallgatták azokat a lehetőségeket, amelyek miatt lehetetlen lett volna a békét megkötniök, ha azokról nyíltan tárgyaltak volna egymással. De ők lihegtek már a béke után, tehát elsikkasztották egymás elől azt, hogy Návaynak mi a felfogása a házszabályok bizonyos rendelkezéseiről. S hogy Návay felfogása nyilvánosságra jutott az elnöki székhelyében, többé nem titkolózhattak. Be kellett volna ismerniök, hogy vereséget szenvedtek, de ők ehelyett azt kiáltozták, hogy becsapták őket. Okos emberek szegyelnek bevallani, hogy túljártak az eszükön. Ők azonban nem hiuk az okosságukra. Ezek az urak a nyers erőben látják még mindig a virtust s inkább ostobának mondják magukat, semhogy gyöngének higgye őket az ország.

LUDAS MATYI KONTRA LUDAS MATYI — és most ne tessék a harmadik Matyira gondolni, aki a gyermekszínházban vágott elébe a Nemzetinek, hanem egész egyszerűen Móricz Zsigmondra, aki épp most tartotta elkerülhetetlenül szükségesnek megjelentetni a maga Ludas Matyiját, mikor a Nemzeti Színház egy másik író Ludas Matyijának premiérfjére készül. Tette pedig ezt a Nyugat-hoz illő följényes tájékozatlansággal, amely olyan kis dolgokkal, mint aminő egy nemzeti színházi premiér, legfeljebb csak akkor törődik, ha abban egy belső munkatárs legmagánabb ügyéről van szó. A más Ludas Matyija nem gillt és ha már a Nemzetiben nem Móricz Zsigmond darabját adják, legalább azt a kéjt szerzi meg magának a Nyugat, hogy a bemutató előtt — bámulj falu, ordíts város — diadalmasan áll ki a publikum elé, szerényen jegyezvén meg csillag alatt, hogy ime: neki is van ám olyan átjátszott feherneműje, mint amannak a másoknak. Csakhogy az a szegény elásott kutya éppen ott porlad, hogy a Móricz Zsigmond Matyija

nyilvánvalóan gyengébb legény lehet a másikkal; legalább a jelen esetben, amikor lemaradt a színpadról, föltétlenül az s ilyenformán nem nehéz följedezni Matyi szerénysége mögött Jákob intenczióit, aki ha már a lencsét odaadta, legalább az elsőszülötti jog után nyújtja ki kecskeszörös kezét. A bibliai történetek megújításához azonban ma már a Nyugat olvasóinál is naivabb lelkekre van szükség.

A ZSILINSZKY-FIUK a félországot provokálták a verdikt után, mely visszaadta nekik szabadságukat. Ez az arrogancia bántó és visszatartó volt s élesen megvilágította, hogy milyen provokáló lehetett az »isten jó nap«, melylyel a két ifju beköszöntött Achim András otthonába. Aki embert ölt, maradjon csendben, zárkózzék be szobájába s az önként vállalt rabsággal tegye jóvá azt, amit az igazságszolgáltatásnak nem állott módjában megtorolni. De ne filozofáljunk. Értjük be azzal, hogy a Kuria megsemmisítette a gyulai ítéletet s örvendjünk annak, hogy az ügyészség sietve elrendelte a két ifju letartóztatását. Mert ha az ügyészség nem siet, még megessett volna, hogy a két ifju a kuriai bírakat is provokálja.

JEGYZETEK A PILVAXRÓL.

Szerény kávéház volt. Feltűnés nélkül huzódott meg egy zugban, a zajtalan és előkelő. Belvárosban. Százan és százan mentek el mellette, anélkül, hogy észrevették volna, pedig bőven hallottak róla a historiában és az irodalomtörténetben is. Lehet, sokan csak a cikkemből tudják meg, hogy élt. Mert gyámoltalanul tengette az életét, reklám és láрма nélkül. A márcziusi láz annyira megviselte, hogy később már csak haldoklott, egy óra alatt aggastyán lett belőle, az asztalai, a kanalai és a porcellánművei se voltak már közhasznú tárgyak, csak ereklyék és emlékek. Vasárnap délelőtt végleg bezárták. A budapesti ember, akinek háromszáz kávéháza van, érzékenyen bucsuzik ettől az egytől is. Nekrológot ír róla. Hiszen valósággal eltemették. Trikolórok lengettek a temetésén, egy kávé beszélt és cigányok muzsikáltak.

Két kasztból telt ki a közönsége. Reggelizni idejártak a régi buda-pestiek, podagrás öreg urak és fogatlan nének, akik németes fekete kalapban ültek itt és édes langyoskávét ittak, turósbélest aprítva beleje. A pinczér szinte zavartan állott a töpörödött mumiák előtt. Vajjon a »Hölgyfutár«-t hozza-e, vagy a »Honderű«-t? Éjfél felé pedig a legfiatalabb budapestiek, a hangulat-inyenczek, a mult-imádók zörögtek be, a rumtól és a színes szeszekről lángoló fejjel. Itt valóságos spiritiszta szeánszok folytak. Ha az ember leejtett egy kanalat, az ezüst-csengés messzire visszarengett és árnyakat rémitgetett. Egy pillanat alatt eltűntek az Auer-égők. Durva petróleum-lángok ragyogtak az asztal fölött, amelyen valaha Petőfi ugrált és toporzékolt s a füstös bolthajtások kitágultak, templommá tágultak. Játszani lehetett. Elgondoltuk, hogy mennyi koffein fogyott itt egy félszázad alatt és a feketekávé izalmát felismertük a régi, régi verseken, amelyek általa születtek meg. Dobogtunk a korhadt deszkákon, veregettük az asztalokat és székeket, szellemeket idéztünk. Egyszer egy tréfás társaság bevetődött ide márczius tizenötödikén s óriási kokárdákkal, izzó frázisokkal megismételte a forradalmi jelenetet, a naiv, fiatalos, királytipró tableau-t, ott a híres asztalon, a Petőfi-kép előtt. A kasszatünder és a pinczerek csodálkozva nézték. Mintha a forradalomba zökkentek volna vissza, a fejükhöz kaptak és magukra eszméltek. Ez a hely kicsit boszorkányos volt. Aki betette maga után az ajtót, úgy érezte, hogy ötven évvel megöregedett, be van zárva a csendbe, az idillbe és vágyak, láthatlan sodronyok feszülnek közte és a mult között.

De meg kellett halnia a kedves-kedves kávéháznak. Nem bírta a többivel a versenyt. A reklám-tűzeket megvetette és a vendégeit is csak kötelességből vagy szivességből szolgálta ki. Kiritt a többi cifra, fényes társai közül. Semmin se akart nyerni. Ha tintát kértünk, egy öreg, pecsétetes butykost löktek oda és rozsdás tollakat, amelyekkel nem lehetett írni. Hol a »Simplicissimus«, hol a külön messenger-boy, hol az automobil? Az kérem nincsen. Mi csak kegyeletből élünk. Itt a mult egy sarokba söpörve. Mindenütt csak a mult, a mult mered elénk. Olyan volt ez a kávéház, mint egy lehangolt zongora. Mindenét, ami zajt ad, a kilincseit, az üvegeit, a poharait, félhanggal lejjebb stimmelte az idő, s hamisan, fájón csörömpölt. Sohase ismerte a modern kényelmet. Csak kérni lehetett, parancsolni nem. Mit törődött azzal, hogy a vendégei lassankint elmaradoztak, kényelmes, keleti kényelmekben ütötték fel a tanácsukat, ahol meleg levest, színházi vacsorát, külföldi illusztrált lapokat kaptak. A Pilvax valaha olyan vendégekkel dicsekedett, hogy később senkise imponált neki. Ez lett a veszte. Arisztokratikusan, konzervatívan félreállott mindentől, ami új. Nem tudott és nem akart futni az idő után. Most, hogy eltűnt a fantázia határtalan birodalmába, talán még érdekesebb lesz s a jövő nemzedék lázzal és új színekkel bokrétázza fel. Mi csak egy öreg kávéházat láttunk benne. Egy szigetet s körötte nem az élet folydogált, de a történelem. Gőgös és elzárkózott volt, — ahogy egy konzervatív arisztokratához illik — úgy is halt meg. Puritán és szolid maradt mindvégig.

A telefont az utolsó napig se vezette be.

K. D.

Politikai szilánkok.

— nov. 10.

Annyi mulatságos, érdekes és jellemző dolog történt ezen a héten, hogy az embernek egyszerűen csak be kell hunyni a szemét s pillanatig elgondolkozni. Akárhová néz, a groteszk és a busan kómikus esetek és a tréfásan szomorú megfigyelések libasorban tipegnek elő a zugokból. Valamennyi beszél is magáért. Csak éppen meg kell szólaltatni őket...

Az természetesen még mindig a legelső kérdés, ki győzött? A legszélös s legkedvesebb ítélet, hogy Justh Gyula győzte le önmagát. A nemes önuralomnak ez mindenestre fölemelő példája, de feladatnak nem volt olyan nehéz, mint például a gróf Héderváry Károlyé. Nem ott, ahol egy örmagával meghasonlott, széthúzó, céljaiban ellentétes, a mandátumért remegő s szájalmasan csekély fajsúlyu ellenzékkel olyankor kötött nevetséges feltételek mellett békét, mikor ez óriási helyzeti előnyben volt, hanem azzal a diadallal, melyet a Tisza Istvánnal csendben, de annál elkéseredettebben és elszántabban folytatott küzdelemben szerzett. Ez a végtelenül ravasz és nyugodtságában csudálatosan imponáló politikus tudta, hogy ha szemtől-szembe provokálja a geszti agitátort, akkor ő kerül alól. Se temperamentumban nem bír vele, a tömegekre sincs olyan vonzó hatása, de a szóharcban sem egyenrangú ellenfelek. És Héderváry volt az, aki folyton portálta Tiszát. Ahelyett, hogy féltékeny lett volna egyre erősebb befolyására, maga vont be minden exponált szituációba, ahol ez kedvére ragyogtathatta a képességeit. S mikor a viszonyok arra a pontra sodorták Tiszát, ahonnan nem fordulhat vissza; amikor személye a harc megszemélyesi-

tése volt, mikor huszonnégy óra választott el attól, hogy a Ház elnöki székébe kerüljön, amitől Héderváry rettegett legjobban, akkor szép csöndben, lázas gyorsasággal — megkötötte a békét, amelynél az volt az ellenzék első feltétele, hogy Tisza ne kapjon szerepet. Kedvezőbb feltételek mellett elérhette volna ugyanezt az eredményt, — az ellenzék háromnapos véderővitát kínált még a múlt héten — de akkor Tisza még nem galoppozta el kellőképpen magát . . .

Ez a hidegvérű és perczekre kiszámított taktika már egyenesen félelmes. Kivált ha azt is tekintetbe vesszük, hogy alig volt valaki, — talán *Lukács* Lászlón kívül — aki beelátott a miniszterelnök kártyáiba. Csak a békekötés napjának estéjén kaptak észbe az emberek, amikor a csöndes és szelid Héderváry egyszerre ilyen hangon kezdett beszélni a Lloyd-Klubban tartott értekezleten:

— Az én pártom . . . A párt, melynek élén én állok . . .

Eddig éppenséggel nem stilizálta a kijelentéseit ekkora önérzettel. De eddig nem is volt erre annyi oka, mint most.

Tiszával szemben még valaki gondol a fegyverszünet révén diadalmas kárörömmel. Sok valószínűsége van annak a föltevésnek, hogy ha ez a szilaj temperamentumu és állandóan barriéreket ugrató, a nagy hibáknak és nagy erényeknek olyan csudálatos keverékével megvert férfi nem találja gróf *Andrássy* Gyulát a politikai impotenciával megvádolni, akkor nincs fegyverszünet. De *Andrássy*t a hiúsága sarkantyuzta meg.

— Huszonnégy óra alatt megmutatom neki, hogy mennyire nem vagyok impotens! — jelentette ki alighanem *Andrássy* magában.

Meg is mutatta . . . A függetlenségi pártoknak mindenestre fölemelő érzés, hogy azért obstruáltak hosszú hónapokig, hogy előkelő barátjuknak megszerezzék ezt az erkölcsi elégtételt. A két mágnás természetesen kibékült a békekötés napján, de a függetlenségi pártok busan gondolhatnak arra, hogy már másodszer prótegálta agyon *Andrássy* a törekvéseiket. A bankvita idején kezdte.

— Ugy kell nekünk! — mondta a képviselőház folyosóján csütörtökön az egyik nekibusult kurucz. — Aki légy után fut, belevész a sárba.

Nem lehet elszakadni ettől a témától. Melyik fél is szerzett magának a hurszakadás módjára bekövetkezett fordulattal több eredményt? Az ellenzék azt hangsúlyozza, hogy mindenképpen ő.

— Kierőszakoltuk a kormánytól, — halljuk durbanmollban — hogy letárgyaltatja a költségvetést.

Szent Isten, ha valamelyik idegen állam kormánya hirt szerez erről az ellenzéki diadalról, holt bizonyos, hogy minden áldozattal is kicsalogatja magához ezt a kemény és elszánt oppozíciót! Az egész világon a budgetnél csap össze a kormány és az ellenzék, mely a végrehajtó hatalmat a politikája megvalósításához szükséges anyagi eszközök megtagadásával akarja megbuktatni. Hogy nálunk a függetlenségi párt gyönyörű ellenzéki győzelemnek tartja, hogy a kormány beleegyezett a budget elintézésébe, ez olyanféle hőstett, mintha valaki az egyik kezébe revolvert vesz, a másikba pedig egy félt bugyellárist s halálos fenye-

getésekkel kényszeríti az országut rongyos vándorlegényét, hogy vegye el tőle a pénzt.

Éppen olyan siker ez, mint amit *Kabós* Ferencz körül arattak. *Kabós* föltétlenül kitünő és érdemes ember, aki egyike *Khuen* kevésszámu intim barátjainak is. Tulzott gyöngédségből a minden körülmények közt ártatlanul láb alól eltett *Berzeviczy* Albert iránt, ő is menni akart.

Az ellenzék azonban megkötötte magát.

— Követeljük, hogy *Kabós* maradjon meg az alelnöki székben — zúgott indulatosan a baloldali kórus.

S a heves ostrom nem is maradt eredménytelenül. A kormány beleegyezett abba, hogy pártjának egyik legmegbízhatóbb, hü és érdemes tagja, mint az ellenzéknek kijáró ajándék, tovább is szolgálja az alelnöki székből a politikáját . . .

Ő, semmiesetre sem a kormány az erős. De az ellenzék végtelenül gyenge. Hogy mennyire előrelátás, ravaszság és politika nélkül dolgozik, bizonyoság reá az a párbeszéd, melynek eleven tanui voltunk szerdán, a békekötés reggelén a Ház folyosóján. Már lezajlott az ellenzéknek az az értekezlete, melyen *Kossuth* Ferencz proklamálta a békét, mikor tíz óra felé feltűnik a folyosón gróf *Apponyi* Albert alakja. Meglepetten néz körül a sugárzó arcú csoportokon.

— Mi történik itt? — kérdezte gróf *Károlyi* Mihálytól, aki akkor jött ki a konferenciáról s csábos mosolyt lövelt *Sándor* Pál felé.

— A békének örülnek az emberek! — volt a válasz.

— Micsoda békének? — hangzik a csudálkozó kérdés. *Károlyi* gyanakodva nézett reá.

— Tréfálsz? Perfekt a fegyverszünet! — mondta.

Apponyi csak most kezdett igazán hüledezni. És kiderült, hogy *Kossuth* Ferencz még őt sem avatta be a tárgyalásokba. Elképzelhető, milyen hízogó hatással van ez *Apponyira*, akinek valami jogczime talán mégis volna ahhoz, hogy nélküle pártja döntő megállapodásokat ne kössön . . .

Mindezeknél az apróságoknál klasszikusabb és szebb annak az afférnak a megoldása, mely *Návay* Lajos és az ellenzék közt keletkezett a programbeszéd értelmezése körül. A függetlenségi képviselők elégtételt követeltek s erre az öt vezér megjelent a Nemzeti Kaszinóban, melynek egyik különszobájában magyarázta meg az ország első közjogi méltósága, a Ház elnöke a parlamentben mondott beszédét! A jövő krónikásának tehát a Ház naplóján kívül, mely az elnök hivatalos programját megörökítette, meg kell keresnie azt a becsületszóval megpecsételt nyilatkozatot is, mely amazt kiegészíti. Annál inkább, mivel *Návay* a Házban nem reflektált a beszédre. A dolog azonban az ellenzék magánügye s ha neki konveniált ez az ötletes elintézés, nekünk semmi kifogásunk ellene. De mi lesz, ha egyszer *Návay* házszabálmagyarázatát az öt erkölcsi tanu kifogásolni fogja? Akkor a képviselőház elnöke felett — a Nemzeti Kaszinó becsületbirósága fog dönten!

Hát kérném szépen, józan ember veheti még mindig komolyan a politikát?

— en.

Az emeletünkön...

Vidám az élet az emeletünkön,
Nálunk dalol a baj, a nyomor, a láz,
A hangok küzdenek a levegőben
És kurjant a bánat... és tánczol a ház.
Gyermeksírás... játék... összevisszaság...
És dühvel ordít sok éles torok,
A varrógépek zakatolva varrnak
S az ajtók zára fájva nyikorog...

És egy vén báróné egyre zongoráz...
Egy kintornás a verklí mellett koldul
S a korhely, kövér, boldog nyárspolgárok
Kurjongatnak a sok leöntött bortul.
A cselédek fütyülnek mosás közben,
A szomszédok csetepatét vágnak,
S a vértelen, szomorú öreg lányok
A gép mellett nászról diskurálnak.

És vár a ház... és várják a gyermekek
Az anderseni csoda-ajándékot,
A leányok a mesebeli férfit,
Az öregek az osztálysorsjátékot...
Dalolva sirnak... kosztot ad legtöbbjük,
Az élet küzd, de verekszik a ház,
A levegőben vig dalok kerengnek,
Az őszi szellő lágyan fuvoláz.

Egy szűk ablakon áthajol egy ifju
S egy édes, szomszéd kis leánynak versel,
S egy gramofon, egy lármás, csunya láda,
A verseléshez hivatatlan tercel.
— A kis konczokért dühösen csatáznak...
És dalol tovább s vár tovább a ház,
A hangok küzdenek lármázva, hörögve,
S a vén báróné egyre zongoráz...

Szász Menyhért.

Krónika II.

Mme Curie.

— nov. 10.

Teóriában a szerelem közkinccs, a sziv alkotmányos biztositéka, a földön még létező nemes érzelmek manométere. A szerelem érthetetlen dolgokat mivelhet, mégis mindenki megérti. A szerelem a legnagyobb szociálista s egyben a legnagyobb egoista, anélkül, hogy fogalomzavart szülne. Benne mindenre magyarázatot találunk, habár lényege egyszerűbb a kétszerkettőnél. Kiegyenlít kort, időt, teret s mégis szoros része az életnek, természetes tartozéka az organizmusnak. Nincsen ember, akinek a szerelem tudománya magas lenne, nincsen ember, aki ezt az érzést a köznapi szabályok, a megfejtések karóihoz tudná kötni.

E sokoldalúsága teszi, hogy a szerelem teóriában minden más emberi csinálmány és eredendő hajlandóság fölé emelkedik. Külön kultusza van, amelynek

kápolnáit, vagyis az emberi szivek előtt kalapot szokás emelni. Természetrájtát költők és rajongók írták meg, nagy alakjai, egy Romeo, Leander, Helena, Kleopatra, Tamora, Lady Percy, Bouleyn Anna, Ophelia megállják helyüket egy Hannibal, Julius Caesar, Nagy Károly és Nagy Frigyes mellett. Ez a szó »szeretni« titkos jelszó, amely keresztüljuttat az élet összes hadi állásain. A szerelem végok, amelyen túl már csak palánk határolja a világ befejezését; a szerelmet épp úgy el kell fogadni utolsó atomnak, mint az abc-t, vagy a kétszerkettőt.

Mindez azonban csak teoreticze állja meg helyét. Amint a praxis előtérbe lép és teszem föl egy Jókaiával vagy Kóburg Lujzával, avagy madame Curievel próbálja az egyenlet ösmeretlenjeit helyettesíteni, a világ elcsodálkozik, okos, magasrangu vagy lángeszű férfiak és nők hogy lehetnek ennyire ostobák? Azt kellene hinni, ha egy olyan kaliberű asszony, mint a rádium fölfedezője, a szívére üt, minden érzelmes halandó fölsir örömeiben s minden borbélylegény diadaltánczot jár, amiért kapcsolatot talál a tulajdon és a geniális madame Curie érzései között: ehelyett azonban az ügy óriási pletyka melegágya lesz, a tudós nő sorsa humoreszkké válik s az utban lévő Nobel-díj talán még meg is gondolja magát és visszafordul ködös hazájába.

Mi tagadás, a madame Curie dolga köznevetség, botrány, a legendyhebb értelemben: szamárság. Ebből ugyan még Shakespeare sem tudna drámát írni. Pedig volna benne elég emberi érzelem, küzdelem, keserűség és összeütközés. Bohózat azonban pompás lenne belőle; a negyvennyolcz éves bakfis, a hatgyermekes, hosszúhaju Langevin tanár, harczias anyósa, a szökés öt sivalkodó gyermek kíséretében, az idill a hollandi lombikok közt, csupa vigjátéki alak és helyzet, igaz, hogy nem a legfrissebb sütetből való, de arra mindenestre alkalmas, hogy az ember kimulathassa magát rajta. És a világ ki is mulatja magát rajta.

Mi ez? Az emberiség kegyetlensége, gunyhajhászása vagy dőresége? Vagy a szerelem csódjé? Az élet ridegsége? Vagy egy álszakállas fogalom leleplezése? Nehéz eldönteni; annyi bizonyos, hogy a szerelmet az újabb étappe-okban, mintha sikerült volna a tételes élethez hozzáidomítani, a társadalmi szabályokkal összefonni, a józanság bélyegét rányomni. Korhatár, szerződés, premeditáció, állami jóváhagyás, krajczáros etika és az a sok apró lim-lom, ami polgári lépéseink utját jelzi, az idők folyamán hozzátapadt a szerelemhez is s abból kétlaki állatot csinált, amely a költészet, a képzelődés, a regényeskedés mezőin tarka pillangó, míg a lét mocsarában békés hulló, amelynek ösmerjük a boncztanát, mechanikáját, pszichológiáját, főként pedig házassági és magánjogát.

Ha hozzátapadunk ahhoz a csaknem általános nézethez, amely a madame Curie ügyében olcsó botrányt, ostobaságot, botlást lát, meg lehet állapítani, hogy a köztudat a szerelemnek utóbbi, azaz hulló-alakja mellett foglal állást. Vagyis, a szerelmet csak akkor akceptálja, ha az beleilleszkedik a társadalmi rendbe, ha betartja

a nyugalmas formákat és a logika fogaskereküjére ül. Ha madame Curie huszéves és nem özvegy, ha Langevin tanár harmincz (és természetesen nőtlen) volna, minden rendben lenne s a Nobel-díj méltó nászajándéknak érkezne be. Miután azonban ezek a premisszák nem állják meg helyüket, a tudós pár szökése rébuszszá válik; senkisémet akarja elhinni, hogy a hullóból néha pillangó is lehet. Pedig néha bizony azzá lesz, ahogy olykor még Kutassy doktor is röpül.

Szó sincs róla: a társadalomnak megvan az a joga, hogy fogalmait a maga nézeteihez alakítsa s e fogalmakat törvényformába öntse. A rend mindenesetre az, hogy csak fiatal emberek és leányok nőülhessenek, hogy monogámia legyen, hogy a család, vagyis az állam alapformája megóvassék. Ezt azonban nyíltan ki kell hirdetni és nyíltan is kell mellette állást foglalni. De ha egyrészt a szerelmet éterikus fogalomnak tekintjük, annak minden szabadságát, regényes lendületét tiszteljük és benne legnemesebb, legegységibb megnyilatkozásunkat szeretjük látni, másrészt pedig ugyanezt a szerelmet a polgári rend centiméterével méregetjük, az értelem csóvájával világítjuk meg: a fogalmak mégis csak összekuszálódnak s a szerelem istenimádása a káplárpálczával kénytelen megbirkózni. Miután pedig ilyen metaforikus háboru nem lehetséges, annak fogható alkotóelemei fognak egymással szemben állani s azok neve mindkét részről ez a szó, hogy: hazugság.

Hazugság a tulhajtott szerelmi kultusz, amely egy máról-holnapra változó, időhöz, korhoz, hangulathoz kötött érzelmeket minden más indulat, akarat, tett fölé től, és hazugság ezt a libbenő, meg nem fogható, az emberi lélek legmélyén gyökerező hajlandóságot bilincsbe, avagy akár csak pelenkába tenni akarni. A mai ember a testi és lelki szabadságát ezer irányban czizellálta és fejlesztette, tehát: évezredek óta változatlan nőválasztási joga is liberális megítélést tűr el. Így, ahogy a dolgok állanak, mind a két irány szélsőséget jelent, mind a kettő tulhajtás és egyik sem fűdi a lelki élet lényegét. A társadalmi és a benső világnak meglehetősen nagy, ostoba és rendezetlen kiadásával állunk tehát szemben, amelynek megoldását csak ideig-óráig tölthetjük el hazugságokkal, amelyek likvidálásához azonban egyszer mégis csak bátorságot kell merítenünk.

A szerelem kultuszának tultengése, úgy látszik, már megérett a késre; éppen a madame Curie esete és hatása bizonyítja, hogy a társadalom hajlandó lenne a nagy passzió szárnyait megnyirbálni s ezt az indulatot alacsonyabb polcra helyezni. Egy kis koppasztás kétségkívül elkelné, hiszen ma már az utolsó pesztonka is maeterlincki eszközökkel dolgozik és az urasági inasok à la Catulle Mendès hordják a lélküket. De a polgári lét czölöprenszerébe keveredett szerelem is receptzióra szorul; a házasság mégsem az az egyszerű jogi disztinkció, amelynek a római jog, ez a kiváló gondolkodógép, a matrimoniumot tekinti. Ábránd az egyik, paragrafus a másik oldalon: rossz szomszédság, török átok, főként pedig össze nem vegyülő kémiai tényezők, amelyeknek érintkezése ha nem is robbanást, de büzt

okoz. Itt tehát egyszer el kell hivatni a vendéglőst, hogy megcsinálja a számadást, és azután fizetni kell: az egyik oldalon egy csomó illuzióval, versrészzel, lírai szuperlatívuszszal, a másikon egy csomó elaggott fölfogással, átjátszott okszerűséggel, kilyukadt világnézettel.

Syrion.

Balling.

Szombat délelőtt ismeretlen idegen jelent meg az Operaházban. Vidor titkár után érdeklődött. Fölvezették az irodába.

— Böcsánatot kérek, uram, — így köszöntött be — amiért németül mutatkozom be önnek. A magyar nyelv azonban még nehezemre esik kissé, pedig sokat foglalkozom vele, eliheti. Én, kérem, az Operaház főkarnagya vagyok. Balling Mihály.

— Azonnal értesitem nagyságod megérkezéséről az igazgató urat... A művészek... a személyzet... azonnal itt lesznek....

— Ó, kérem, sohse fáradjon. Miért zavarná őket? Menjünk talán egyenesen a színpadra, és ha véletlenül találkozunk valamelyik urral vagy hölgygyel, ön lesz szives és bemutat neki.

A tósztok városába így vonult be az ország első műintézetének művészi vezetője. Másnap így szólott hozzá egyik jó embere:

— Sokan nézték rossz szemmel az ön szerződését. Az a hír előzte meg, hogy az ajánlólevelek zárt ajtóra találnak önnél. Már pedig ebből a fajtából sehol annyi nem készül, mint Budapesten.

— Az emberek csalódtak. Van ajánlólevél, amely hozzám mindig megtalálja az utat.

— ?

— A tehetség.

A vasárnap esti előadáson a művészek úgy drukkoltak, mint az érettségi óta talán soha. Az Alfiók, Silviók és Toniók szenvedélyesen »alakítottak« és olyan hangpréselést vittek végbe, hogy az már kisebbfajta szüretnek is beillett. Ez persze nem maradt észrevétlen a nézőtérén.

— Bizonyos, hogy Balling is itt van!

Minden látcsó az intendánsi páholy felé irányult. Ott azonban csak Mészáros Imre ült, olyan büszkén, mintha egyedül neki köszönhette volna a világ, hogy Liszt Ferencz megszületett. Balling az első emelet egyik páholyából hallgatta végig az előadást és az est folyamán mindössze ezt a megjegyzést tette:

— Pompás ficzkó ez a Brada.

Igaza volt. A Brada ugyanis nem énekelt. A Brada tudniillik táncos.

Egyebet Balling nem mondott. De bizonyára gondolt arra, hogy ime, ő most itt ül ebben a színházban, ahonnan a mestere, Hans Richter elindult, ahonnan máról-holnapra küldték el Nikischt és kiüldözték Mahlert és ennek a színháznak most ő a művészi vezetője. Ide jutott élete útján, amely egy német parasztházban kezdődött, Bayreuthban érte el utolsóelőtti stációját és amelyet egy rendkívüli energia fénye sugároz be. Iskolai tanulmányai befejeződnek a negyedik elemi osztály elvégzésével, ő azonban a maga szorgalmával megszerzi az egyéves önkéntesi szolgálata jogát adó képesítést. Művésze lesz egy kultiváltan hangszernek, a viola altának, Bayreuthban feltűnik brácsaszólóival, Ausztráliában megveti egy fejlődésre képes zenei élet alapjait, konzervatóriumot alapít, Olaszországban nem

remélt diadalokhoz juttatja Wagnert és a czentennárium alkalmával megjelenő új kiadását a mester összes munkáinak rábizza a Breitkopf és Härtel cég. És e sok és sokféle munka után újabb stáció következik: Budapest, amely ettől az erős akaratu, puritán német muzsikustól várja az ország egyetlen operaszínházának reneszánszát.

A csendes férj.

(Regény.)

(4)

Irta: TRISTAN BERNARD.

VII.

Eric a látóhatáron.

Dániel néha azt gondolta, hogy a felesége megcsalja s ez oly végzetes eseménynek látszott, amely elől semmiképp se menekülhet.

Máskor úgy gondolkozott, hogy lehetetlen, hogy valami védőisten-féle megóvja tőle és nem is történik meg soha.

Igy látta a jövődőt, nem józan valószínűségi számítások, de gyakran egymásnak ellentmondó előérzetek alapján, amelyek neki mindig oly világosak voltak, mint maga a színigazság.

Különböben a bekövetkezendő férji boldogtalansága csak ritkán foglalkoztatta. Többet kellett volna gondolnia a feleségére és mióta vele lakott, alig gondolt rá. Semmit se várt már tőle. Bizonyára kellemetlen impressziót keltett benne és ezt nem másíthatja meg. Egykor úgy indult el Berta meghódítására, mint egy ismeretlen országot keresni, ahol a természet kényünkre valószínűleg meg legpompásabb és legfurcsább vágyainkat. Megérkezvén azonban, gyarmatosítani kell, fáradni oly kulturáért, amelynek az eredménye nem bizonyos. Dániel, a lelkes hódító és a lusta gyarmatos ráunt a hódítására. Mikor a felesége belépett az életébe, a másik oldalon szépen kísértelt az álmaiból.

Egykor, midőn a dicsőségre (művészi, politikai, vagy katonai) gondolt, mindig egy nő szerelme jutalmazta genialis munkáit, vagy merész tetteit. Aztán, legalább egyelőre, a felesége bájával együtt minden nő bája elhervadt a számára. A dicsőség úgy tűnt fel neki, mint egy májusfa, a tetején olyanféle üstdobbal, aminő náluk is van, otthon. Nem fütötte az ambíció és hizni kezdett.

Bertára se féltékenykedett, mert már nem érezte a varázsát. Nem tudván újra meglelni a maga számára, képtelen volt elképzelni, hogy mások számára még él.

Csak akkor érezte, hogy görcsösen ragaszkodik hozzá, mikor néha késve érkezett a vacsorára. Mindig félt, hogy nem jön haza s neki a hatóságokhoz, a morgue-ba kell szaladnia. Ekkor az a gondolat, hogy kieshetik az életéből, a fiatal asszonynak újra a kedveseink régi báját adta, akiket sajnálunk. És Dániel a letűnt napok borzongását érezte, hogy a kulcs a zárban csattant, hogy belépett, hogy futó csókkal illetve a külső levegőtől hideg arczocskáját, amelyet kedvesen feléje nyújtott. Berta mosolygott. De mily gyorsan eltűnt arczáról ez a mosoly, a színházpadalépők ösztönös mosolya, inkább a kacérság, mint a kedvesség mosolya!

Dániel öntudatlanul is megcsaltnak érezte magát, hogy a viszontlátás öröme ily kurta. És anélkül, hogy tudta volna miért, elszontyorodott, amidőn követte a gyerekszobába, a szűk kis szobába, amelyben egy ágy, egy bölcso, egy nyitott össze-vissza almárium, kis csöbrök, szivacsok nyüzsgöttek langyos állati meleget

lehelve. Gérard egy fotel legmélyén kuporgott. Abban a hirben állott, hogy szereti a papát és a papa büszke volt erre. Mihelyt meglátta, hadonászott a piczi karjaival és szájacskáján kibuggyant a tej; nyugodtan és könnyen hányta ki. A dada odaadta Dánielnek, aki nem merte visszautasítani, félénken megpuszította kis koponyáját, amely kedves volt, mint egy jókora forró sültkrumpli.

Máskor Berta vette karjaira és Dániel kedveskedett neki:

— Heczheczhecz... Heczheczhecz...

Gérard ilyenkor az inyével nevetett, csendben, komolyan, anélkül hogy a szeme is nevetett volna... És egyszerre csak eltört a mécses, óriásra huzta csöpp szájacskáját s egy perc multán vékony és hosszú sikoly nyilalt belőle.

Mihelyt rosszakodott a baba, sietve a dadának adták, aki holmi kis ijedt katonának látszott, nőnek öltöztetve és mintha haja se lett volna a főkötője alatt. Egy kukkot se szólt, nem értette sem a parancsokat, sem a bókokat, amelyekkel kedveskedtek neki. De végtelen leveleket írogatott, akár Sévigné asszony, holmi kockás levélpapírokra, amelyeket a zsebében hozott haza, valahányszor kimenője volt.

A gyerek pedig virult. Hetente háromszáz grammal gyarapodott és a grafikus ábra, amit egy czédulára rajzoltak fel, örvendetesen számolt be a kicsike fokozatos súly-növekedéséről.

Ezek a modern előírások többek közt megkettőzik a fiatal anyák gondját s a gyereknevelésnek egy játék, egy érdekes beszédtema báját adják. Így az anyai szeretet a jómódu osztályokban, függetlenül a természeti ösztön erejétől, hovatovább egy divatos erény érdekességét nyeri.

Midőn Gérard a karja határozatlan gesztusával intett, amely a legújabb hagyományok szerint azt jelentette: pá-pá! — asztalhoz ültek. Ezekben a vacsorákban ugyanazok a fogások voltak, mint a többi polgári családnál. A hus jóminőségű. A szakácsné kitünően főzött. És mégis az egész vacsorának alig volt komoly jellege. A székek kemények. A nagy négyzetes asztal a két terítővel, akár egy sivatag. A porcellánedényeket mintha kölcsön kérték volna. A vadonatúj kredenz, amely faragott diófából volt, úgy állt ott, mint a kárpitosnál; ki volt állítva; ajtai mögött a különböző háziszerek is bizonyára csak mutatoul vannak odatéve.

Általában a lakás egyetlenegy butora se vetette magát alá a fiatal tulajdonosnak.

Vacsora után Dániel a hálószobába ment és leheveredett a kerevetre, egy jogi könyvvel, amely nélkül nem mert volna elaludni. Berta a tábori székre, csak az alacsony puffra ült, fiókokat huzogatott, amelyekben régi szalagok voltak. Aztán rendezgetett, szortírozott, fűzött, oly dolgokat művelt, amelyeket gyarló férfiszszel egyáltalán nem lehet megérteni.

Egy este Dániel, hazajövet, bejelentette, hogy Eric Esmand vacsora után eljön. Első látogatásánál annyira unatkozhatott, hogy Dániel másodsor nem is merte meghívni. Rendesen együtt jöttek el a jogi előadásokról. Eric elkísérte a kapuig. Ma is sétálgattak kicsit a ház előtt s nem tudtak elválni. Végül Eric így szólt:

— Haza kell mennem. Sajnálom, hogy nem lehetünk együtt.

Erre Dániel meghívta estére és Eric a meghívást mindjárt el is fogadta.

Este folytatták a megkezdett beszélgetést és Dániel kellemesen lepte meg, hogy Berta is különös érdeklődéssel vett részt benne. Berta egész furcsa hangon beszélt Esmanddal, kicsit alázatosan és félénken, mint

az ujdonsült sakkozó, aki a parasztját sok habozás után tolja előre a sakktáblán s a huzást, ha ügyetlennek tartja, még ekkor is kész visszaszívni, ezt mondván: »Ez se jó«. Hallgatta Eric-et, folyton szemmel tartva, s alig észrevehető fejbólintással helyeselt. És a férjét is szokatlan figyelemmel hallgatta, mintha benne Eric Esmánd barátját tisztelte volna.

Eric eltávozása után Bertának kitünő ötlete támadt: meg kellene hívni Alfrédáék báljára.

Ennél maradtak, bár Dániel erősen tiltakozott ellene, attól félván, hogy a barátja nem jól érzi magát ebben a környezetben.

Mióta házas volt, Dániel minden bálon unatkozott; mert megállapította, hogy férji volta nem igen emelte a tekintélyét. Most mintha még jobban megvetették volna, mint annakelőtte; megvetették a táncztermekben, ahol a fiatal lányok ötödik keréknek tartották és megvetették a kártyaasztaloknál, ahol kemény és vakmerő emberek biztos gesztussal adták és vették a kártyát s néha vitás esetekben tanuul kérték, de mindjárt a faképnél is hagyták, mert a habozó és gyámoltalan fiatalemberben egyikük se ismert magára. Ő tehát, mint legénykorában, atyai kérdéseket intézett valamelyik tizenkét éves fiucskához, aki világoskék nyakterpesztve és ezen a napon különös kegyképpen éjjelig fenmaradhatott. De végre örökké még se maradhatott a társaságában.

Bertára is kellett vigyáznia, figyelmeztetnie kellett, nehogy hidéget igyék a keringő után, hogy ne közeledjék hozzá, ha mulat és ne hagyja el, ha nem mulat. Ha elmennek, akkor meg ezer baj van a ruhátárral, amelyet nem talál mindjárt.

Alfrédáék bálján Dániel nagyon kellemesen érezte magát, mert Eric is ott volt.

Eric és Berta egész este egymással csevegtek.

Dániel nagyon örült, hogy ebbe az üzleti világba ily előkelő barátját vezette be. Ugy tetszett neki, hogy barátja és ő, valamint a felesége is, akit megint Esmánd tüntetett ki, a vendégek között egy kis zárt kottériát alkottak.

Jobb szerette, ha a felesége Esmáddal beszél, mint vele. Ezen az estén nem volt abban a hangulatban, hogy a barátját hallgassa, csupán tiszteletből figyelt rá. Mert az Eric-kel való beszélgetés mindig kicsit fárasztó volt. Ügyelni kellett, nehogy olyfajta váratlan butaságot mondjon, amely egyszerre tönkreteszi az embert a másik szemében.

Hagyta, hadd vacsorázzanak együtt távol tőle, egy másik asztalnál. Nyugodtan leült két öreg hölgy közé, akiket alig ismert, akik nem is vártak tőle valami briliáns szellemességet s beérték azzal, hogy Dániel mindannyiszor kedvesen töltött nekik, mikor maga szomjas volt. Hatalmas étvágygyal sokat evett. Czigányok muzsikáltak. Boldognak érezte magát. Egy vendég felkelt, kinyitott egy ajtót s a résen keresztül észrevette, hogy a szalón másik végén Eric és a felesége nagyon élénken beszélgetnek... Ez talán már veszélyes is. De a cigányok kesergőjéből pajkos tündérek röppentek ki, akik a levegőben, a fényben körtánczot lejtettek és elhessélték a jövődjé gondjait. Hogy csakugyan veszélyes-e ez, majd elvállik később. Még mindig van idő...

A közbelépés kellemetlensége, még ha tényleg is gondolt volna rá, azzal a veszélylyel jár, hogy nyomban aktuálissá teszi az ügyet. Mégis csak jobb elnapolni, minél távolabbra tolni a leszámolás óráját.

— Nos, — kérdezte Bertát a kocsiiban — milyennek találsz?

Berta így szólt:

— Roppant bájos... Igazán nagyon intelligens fiú. Aztán hozzátette:

— És képzelj csak. Azt hiszem, hogy fülig szerelmes belém.

Dániel ennek nagyon örült.

— Hiszen végre szép vagy, édesem — mondta neki és megcsókolta.

Most nem törődött semmivel, azzal se, hogy tönkreteszi a frizuráját.

— Ma — mondta lángolóan — egész éjjel veled akarok lenni.

A tény az, hogy mikor hazamentek, nagyon gyöngéd volt a felesége iránt, néhány pillanatig.

VIII.

Az első tűzilárma.

Dánielnek ezen a vasárnapon el kellett mennie a feleségével és a kis Gérarddal. Reggel megkapta új felöltőjét Voraud szabójától. Remélte, hogy a szabó egy varázsütésre elegáns embert farag belőle. De a bolyhos-szürke kelme, amely a karton-mintalapon eredeti, csak tán kicsit érdes szövetnek tetszett, most, hogy egy darabban látta, a hosszú felöltőben, banális és szomorú volt. Hite mégse hagyta el s azt gondolta, hogy bizonyára jobban fog festeni, ha felhuzzá.

Mióta nem kellett udvarolnia, nem igen törődött a toalettjével; de ha rágondolt, határtalan félelem fogta el. Hogy mindene jó legyen, reggel új puha kalapot vett Voraud kalaposánál. Közben erőlködött, hogy ne gondoljon régi csalódásaira, azokra a régi czilinderekre, amelyek a próbálás firtató pillanataiban a clubman-ek elegáns kalapjaihoz hasonlítottak, mihelyt azonban hazavitte, vagy véletlenül egy üzlet üvegén látta meg, anélkül, hogy kellő pózba vághatta volna magát, erősen emlékeztettek a kisvárosi orvosoknak czilindérére, akik leszállított áron tesznek viziteket.

E szörnyű előzmények ellenére még mindig remélt egy csodat és sietett öltözködni, hogy a reggeli után szemügyre vegye az összehatást. Ugy látta, hogy a felöltő jól áll, elől. A többit Berta éles tekintetére bizta.

— Fordulj meg — mondta Berta egy pillanat után, amely végtelennek tetszett. — Hátnál rossz.

Aztán még hozzátette ezt a mondatot, amely Dánielt mindennél jobban boszantotta, mert benne hosszú viták és harcok előszelét érezte:

— Semmi esetre se fogadhatod el.

— Ma délután mégis felveszem, — mondta Dániel — mert nincs másik.

Berta megjegyezte, hogy a kalapja jobban fénylik, mint egyébkor.

— Ah, a kalapod is új? — mondta. — Mért ilyen nagy a széle?

Minthogy a véleményében Berta nem látszott biztosnak, Dániel fölényesen vágott vissza:

— Most ez a divat.

Várta, hogy a felesége elkészüljön s addig sétálgatott az ebédlőben. Nemsokára jött a dajka. Oriási szalag volt a fején, karján a kis pompázó, titokzatos, majdnem bizonytalan Gérard, aki fehér tollas kalapot viselt, a fátyol alól az ő különben kevésbé jellemző arcvonásait mutatva.

— Nounou! — kiáltott Berta. — Menj le a gyerekekkel és sétálj vele szemben, a napon. Rásül az a bunda.

Addig legalább egyedül bibelődhetik a toalettjével, anélkül, hogy bántaná vagy siettetné az anyai lelkiismeretesség gondja.

Mikor felöltözködött, behívta Dánielt valami ürügy alatt, de tulajdonképpen azért, hogy megmutassa új ruháját s véleményt mondjon rá, amelyet nem akart direktre provokálni. De Dániel egy kukkot se szólt.

Különböztetett kedvességeket mondani a feleségének. De nem akart szavakat keresgélni. Csak akkor mondta ki, hogyha a parancsoló elragadtatás nyomása által kipattant belőle.

Nem mintha a mások öröme nem tetszett volna Dánielnek. De rosszul ápolta, mert csak a saját bogaraival bajmóldott. Napokig hervadni hagyta ezt a gyengéd növényt, amelyet szorgalmasan kellett volna öntözgetni, bökkel locsolgatni, mihelyt kimondja.

Mikor lementek, Dániel így szólt Bertához:

— A mamához megyünk.

Félénken tette hozzá:

— Tegnap megígértem neki, hogy elvezetjük a gyereket.

— Már mondtam egyszer, — felelte Berta ingerülten — hogy a gyerek levegőzni megy a Champs-Élysées-re. Nem akarom, hogy hazajövet meghüljön!

Dánielt elfojtotta a düh. Semmi se hozta úgy ki a sodrából, mint az, ha Berta az anyjának nem akarta a kellő tiszteletet megadni. Hirtelen reáförmedt:

— Szervusz. Menj egyedül a gyerekekkel. Én megyek a magam útján.

De azért szépen tovább ment mellette. Berta végül elhatározta magát s ezt mondta:

— Hát elmegyek az anyádhoz, de csak egy pár percig maradunk ott.

Dániel csodálkozott, hogy engedett neki, boldog volt, hogy kissé zavartan beszélt, de mégse mert nagyon sietni, vagy rögtön kocsit hívni. Ha az ember egyszer duzzogni kezd, nem lehet mindent csak úgy visszaszívni. Egy üres kocsit haladt el lassan az uton, utasa várva, s alig kellett inteni neki, máris rögtön megállott. Berta a dajkával a nagyülésre ült, a családfő pedig a kisülésre, bár ott nem igen kényelmesen érezte magát, mert lába a dajka mellett nyugodott, s rettegve félt, hogy valahogy érinti a térdét. Azzal vigasztalta magát, hogy konokul simogatta új felöltőjét, amelyet már ugye adhat vissza a szabónak.

Kicsit bosszantotta, hogy Berta engedett, mert most az ő lelkén szárad, ha a gyerek meghül és a gyerek biztosan meghül. Megérkezvén az anyjához, nyomban kereken kimondotta, hogy csak egy pillanatra maradnak és nyugtalankodott, mert Henryné mindenáron sört akart adni a dajkának, Henryt pedig körülrajongta a kis Gérard, aki tárt karokkal, eszeveszetten vihánczolt feléje és kis ujjával jól fésült szakállába csimpaszkodott. Már indulófélben voltak, midőn Henryné az almáriomból egy ezüstórát vett ki és Nounounak nyújtotta.

— Köszönöm — mondotta a leány, öröm nélkül, mint rendesen.

Ezt az ijedt arcot, amely sóhase mosolygott, senki se bírta felderíteni, sem Voraudné az aranylánczczal, se Amália néni az ezüstpikkelyes erszénnyel, sem a dédanya, aki a sapkájára tüket adott, ágyugolyónyi gombokkal.

A place de la Concorde-ig kocsikáztak el. Berta Gérardot nem merte elvinni az avenue du Bois-ig, mert itt a levegő kissé élesebb volt. A place de la Concorde-től a köröndig kellett sétálnia, oda és vissza. Urak jöttek-mentek, pogányul kicsipve, hogy mutogassák vasárnapi toalettjükben az életük párját, akikkel ágyukat megosztják és kis kocsikban, vagy dajkák bérelt karján, vagy internátusi egyenruhájukban a gyerekeiket is, akik legjobban sikerültek. A dajkát a Madelaine-ig kísérték, ahol veszélyes átmenni. Aztán

sok szóbeszéd és tanács után a járda másik végén ott hagyták.

A két házastárs megkönnyülve csapott neki a Champs-Élysées-nek. Berta, aki nem akarta karját nyújtani Dánielnek, valósággal loholt. És szegény férjnek szörnyen kellett erőlködnie, hogy egy magasságban tartsa magát a feleségével, mert a tolongás nagy volt. Mindig attól félt, hogy a járókelők azt hiszik, Berta egyedül van és valami szemtelenséget mondanak, amit neki kell megtorolni.

Kicsit pihegett már s azt indítványozta, álljanak meg a köröndnél, ozsonnázni. De Berta élesen tiltakozott, hogy ő bizony a l'Arc de Triumphiig akar menni.

Tovább loholtak, ugyanabban a veszett iramban, azon a hosszú lejtőn, amely a Champs-Élyséet befejezi. Egykor, midőn Dániel vasárnap barátjával sétált, minden örömét elrontotta a gondolat, hogy van valami nagyobb, igazabb öröm is. És most látta magát, amint a szeretett nővel iparkodik előre az elegáns sugárton.

És hogy irigyelte most azt a huszéves fiatal embert, aki — két jó barát — szabadon, féktelenül kaczag egyszerre valami közös tréfán.

Még az az öreges ur is csodálatosan nyugodtnak látszik, aki ott ballag lassacskán, kezeit a felöltője zsebébe sülyesztve.

Dánielnek semmi pozitív oka sem volt, hogy most nyugtalankodjék a sorsa miatt. De a Gondviselés, amely nem kedvelője a homályos bánatoknak, sietett, hogy valami határozottabb kellemetlenséget zuditson a nyakára.

A csinos czukrászdában, amelyet egészen zsufolásig töltöttek meg az ozsonnázó hölgyek, észrevette egy asztalnál barátját, Eric Esmant-t.

Ezért nem akart hát Berta a köröndön ozsonnázni. Ezért félt, hogy elkésnek, ezért nem akarta a gyereket Henrynéhez vinni: találkája volt Eric Esmant-nal.

A csacsik! Mért csinálták így?

Még Eric is elvörösödött. Berta pedig felkiáltott:

— Nézd csak!

Tettette a meglepetést. De nem mondta:

— Micsoda találkozás!

Vagy:

— Micsoda szerencsés véletlen!

Ilyen hzaug szavakra mégse vetemedett.

Dániel gyengén megszorította a barátja kezét. Miután süteményt választottak, mind a hárman leültek. Eric poharakat hozatott a malagához. Dániel egy szót se szólt. Ők ketten pár szót dadogtak, amelyek közt vajmi kevés összefüggés volt. Mikor Eric fizetni akart, Dániel hirtelen azt mondta:

— Én fizetek.

Oly brutális tekintélyvel mondta, hogy Eric engedett.

Eric, midőn felkeltek, zavarában azt indítványozta, sétáljanak kicsit az Avenue du Bois-n.

Dániel így felelt:

— Mielőtt hazamegyünk, még vizitelnünk kell!

— Csak öt óra — mondta Berta. — És a nagy-néni, akihez megyünk, ugye lesz otthon.

Megfogta Dániel karját, amit még sóhase tett és erőszakolt lelkességgel kiáltott fel:

— Menjünk! Remek az idő. Ez nekem jót tesz.

Még az Avenue de Bois-n is karonfogvást mentek, lágyan, és nem merték egymást elengedni. Végül Bertának észébe jutott, hogy az orrát kell kifújnia és elengedte Dániel karját. Ezáltal új csoportozat keletkezett, amely a szereplők jelenlegi hajlamainak sokkal jobban megfelelt. Berta és Eric egymás oldalán mentek.

Dániel velük egy vonalban, de félrelökve, mintegy kiküszöbölve.

Ugy rémlett, mintha valami nagyon mély dolgon elmélkednék. Mintha nagyon messze lenne. Néha a foga meg-megvaczogott.

Ezt gondolta:

— Eric pénteken látta őt, mint rendesen. És találkát adtak egymásnak, a tudtommal... Az én tudtommal!...

Most bujkálnak a háta mögött, mint ahogy egykor ő is kijátszotta Voraudnét, s mikor még Bertának csapta a szelet. Csalják.

De gyenge volt ahhoz, hogy sokáig foglalkozzék azzal, ami kellemetlen. Gyorsan módot keresett, hogy az eseményeket javára fordítsa. Végre is a czukrászdai találka nem volt komoly. Eric szerencsétlenül elszólta magát:

— Az a jó ötletem jött, hogy itt ozsonnázom. Előre éreztem, hogy találkozom veletek.

Miért ez a hiábavaló szerencsenmosás?

Véletlenül szembejött velük Eric egy barátja, akivel Eric pár pillanatig beszélt, Dániel és Berta tovább mentek. Husz lépést se tettek, s Berta megállott.

— Várjuk meg a barátodat — mondta.

— Minek? — felelt Dániel. — Ugy is utolér.

Bertának gyökeret vert a lába. És Dánielnek szépen meg kellett várni Ericet.

Végre utólérte őket, újra menni kezdtek s mikor a l'Étoile-ig értek, megálltak. Eric a kezét nyújtotta nekik. Hazamegy a Trocadéróba.

— Esmant ur ma velünk vacsorál — mondotta Berta.

Dániel szó nélkül, alig észrevehetően, bólintott a fejével, amely mégis helyeslésnek látszott.

— Mult héten is kétszer voltam ott — mondta Eric. — Félek, hogy visszaélek:...

— Ugyan, ugyan — mondta Berta. — Mit beszél?

— És ma este, — szölt Eric, miután egy perczig Dániel tiltakozását várta — most jut eszembe, hogy nem vagyok szabad és otthon is vendégeink vannak... De egy darabig még mehetek. Elkisérem önöket a Faubourg Saint-Honoré-ig.

Az avenue Friedlandra mentek. Dániel azt gondolta, hogy maguk mennek haza, az este nehéz és fülledt lesz az unalomtól és Berta fejeskedik.

De Eric, aki azt mondta, hogy csak a Saint-Honoréig megy, még nem hagyta el őket, velük ment a hosszú boulevard Haussmannon is. A Saint-Augustin-nél hirtelen megállott.

Dániel elhatározta magát:

— Menjünk! — mondta nagylelkűen. — Ebédelj nálunk!

— Jöjjön! — mondta Berta. — Ti ketten hazamentek; én pedig kocsira szállok és meglátogatom a nagynénit.

Eric megfogta Dániel karját. Lelkesen beszélt érdekes témákról. Ha nekidurálta magát, csakugyan értett a beszédhez. És Dániel, szánva előbbi hidegségét, arról gondolkozott, milyen kedvességgel engesztelheti ki őt.

(Folytatása következik.)

Csöndes nyáron.

— Otto Erich Hartleben. —

A lombvetette, napfestette zöld-arany
fehér ruhádon villog, — most is látom én —
hajam közt érzem még a keskeny kis kacsót...
Nehéz és édes vadvirágzag vett körül.

Miről beszéltél? Nem hallom a hangodat,
a csengését hiába hívom vissza már.
Csak egyedül vagyok, — s nyitott kezembe hull
a lombvetette, napfestette zöld-arany.

Meskö Barna.

INNEN-ONNAN.

> A tripoliszi mészárlások. Most már kissé bajos vállalkozás volna a Stefani-ügynökségtől annak a letagadása, hogy Canova tábornok serege középkori brutalitással, afrikai vad-sággal, pogány kegyetlenséggel gázolt bele Tripoliszba és sike-resen, mert visszavonhatatlanul fekete pacznival irta bele a viselt dolgait az egységes Itália történetébe. Barattieri tábornoknak a Menelik félszerencsenjei elől Áduánál szaladó taliánjai még csak nevetségesek vagy szánalmasok voltak, Canovának sikerült gyűlöletessé tenni a »bersagliere« nevet. Készakarva használok itt ezt az eláltalánosító katonakifejezést és nem »olasz«-ról beszélek ez atrocitások kapcsán, mert éppen azt látom a magyarázatukul, hogy ugynevezett olasz tulajdonképpén nincsen is a világon. Cavour és Garibaldi megcsinálhatták az Italia unita politikai fogalmát, de az appenini félsziget még csak a nyelvében sem egy, nemhogy a fajtájában volna azonos. A piemonti nyelve barbár, vagy legalább is barbareszk a toscanai füle számára, a velencei Goldonit egyenesen le kell fordítani, hogy a palermói színházban is előadható legyen. De az olasz ugynevezett nyelvénél még tarkább a Csizma-félsziget lakosságának az etnográfája. Az ősbenszülött keltafajok, amelyek voltak valószínűen az etruszok és a szabinok, megkeveredtek először Aeneas népével, amelynek a provenienciája szintén homályos, az elhatalmasodott császári Róma az ismert világ minden országából hordta össze magának a rabszolganépeket, Egyiptomtól Britanniáig, Szíriától Iberiáig a meghódítottakat tarka sokaságban gyűjtötte össze a maga szolgálatára. Amikor pedig megdőlt a császári Róma is, akkor elárasztotta földjét az idegenek sokasága. A langobárd, a keleti gót, a vandál, azután a normann, mind megtelepedett Itália földjén, ahova besurrant és ahova befészkelődött már előbb a hellén és az albán is. Tessék ebből a népregetegből kiválasztani az ugynevezett olaszt. Még a latin nép fogalma is csak inkább nyelvtani fogalom, nem etnográfiai, az »olasz« szó egyáltalán csak kiegészítő kifejezés a politika számára az etnográfia letagadhatatlanságaival szemben. Nem bámulni való dolog tehát, hanem egyenesen megérteni való, hogy a népek e szó legszorosabb értelmében vett »kauderwelsché«-ből éppen a régi Róma erénye hiányzik: a harcznak és a hódítóképeségnek az erénye. A rabszolgafaj éppen azon az okon, amelyen rabszolgává lett, természet szerint gyáva, a gyáva ember pedig kegyetlen, amint erőt adnak a kezébe és visszaél a hatalommal, amelyhez jutott és amelylyel hajdán szabad ősei nem tudtak élni. Ez a szennyes néparadat zudult most rá Tripoliszban egy fajilag elég tiszta, sőt arisztokratikusnak mondható népre: az arabra. Ennek a felszabadultan ujjongó rabszolgáörömnnek a véres bizonyosságai azok a kazlak és asztagok, amiket arab asszonyok, gyermekek és aggastyánok

Szeplős és pattanásos hölgyek és urak részére kizárólag a Diana-arczkrem és Diana-szappan bőrápoló- és szépitőszert ajánlható. Ára 75--75 krajczár. Egyedüli készítő: Erényi Béla Diana. gyógyszerháza, Budapest, Károly-körút 5.

hullából rakott az olasz vitézség. Ugyanaz a vitézség, amelynek a világ a condottiere meglehetősen óvatos mértékű és inkább üzletszerűen vérivó fogalmát is köszöni. — Ezt a háborút Olaszország a kultura nevében indította. És lehet, hogy Itália csakugyan a kultura földje. De akkor ez a kultura nem a népeitől függ, hanem magától a földtől, amelyre más kulturákat csakugyan raboltak, hurczoltak össze, mint meghódított néptörzseket. És ime, Tripolisz véres máglyarakásai beszélnek, hogy minden egyes olasz bersagliere valóban egy kissé Anteuszt is visel magában belülről és visszabarbárosodik, amint barbár földre lép. Ezért nem fog a jövő diákja sohasem vesződni azzal, hogy valamelyik olasz gyarmat nevét is megtanulja.

* * *

♂ **Kié az utca?** A kérdés nagyon aktuális, mert Budapestnek semmi gondja mostanában, tehát ráér azzal a kérdéssel foglalkozni, hogy Vázsonyi Vilmosé, vagy Bokányi Dezsőé-e a budapesti utca. A két vezér közül mindegyik a magáénak mondja az utcát, amiből nagy komplikációk keletkezhetnek, mert úgy lehet, hogy mindkét vezér a saját nevére iratja át a telekkönyvben az utca tulajdonjogát. Mielőtt ez a konfliktus elmérgeződne, talán kiegyezne a két vezér egymással. Budapestet beosztanák két kerületre s az egyik Vázsonyié, a másik Bokányié lenne. De kiegyezhetnének azon az alapon is, hogy az utca reggeli nyolcztól esti nyolczig Vázsonyié, azontul Bokányié. A közönség szívesen hozzájárul bármelyik megállapodáshoz. Mert az utca már rég nem a közönségé, tehát teljesen mindegy neki, hogy kié az, ami nem az övé.

* * *

♂ **Piktorháború.** A magyar Barbizonban valaki megzavarta a békés munkálkodást s a pemzlik helyett pisztolyok agya került a csendes piktorok kezébe, akik most — bár a fiatalság támadt ellenük — nekünk mégis szimpátikusabbak a forradalmat szitóknál. Szimpátikusabbak pedig azért, mert igazuk van. A piktor pingáljon és ne lovagiaskodjék, vagy legalább is tartson sorrendet. Előbb a képeivel mutassa meg, hogy ő valaki s azután, ha éppen kedve tartja, legyen olyan nemzeti kaszinói tag, amilyen akar. De hogy valaki, aki még semmit sem csinált, lemarházson olyanokat, akiket nálunk oroszánrész illet meg a modern piktúra megteremtésében s mikor ezért szeliden kihajítják az ajtón, visszaküldje a segédeit az ablakon, ez nemcsak rokonszenvet nem kelt, de ami ennél fontosabb, egy jöttányi bizonyítékkal sem támogatja a lovagiaskodó ur zseniálisabb voltát. Inter arma silent musae — s ha valaki nem tud festeni, legalább mások békességes munkáját ne zavarja. Művészi kérdések nem dönthetők el párbajjal, csak taléntummal. A kardhoz vagy pisztolyhoz pedig rendesen az menekül, aki másban gyengének érzi magát.

* * *

> **Kísérlet a borral.** A német-francia háború idején kitalálta valamelyik Istentől elrugaskodott német professzor a borsóhurkát. Vagyis azt a mesterséget, hogy az eredetileg hüvelyes borsót megfosztotta a hüvelyétől, de csak azért, hogy azután megint hüvelybe tömje és megétesse a katonákkal. Vannak, akik azt mondják, hogy a német hadsereg egyenesen a borsóhurkának köszöni a szedáni diadalt, mert a katona tudta, hogy ha előremegy, akkor legfeljebb csak golyó és kardsapás vár rá, de ha meghátrál, akkor otthon, a táborban biztos a borsóhurka. Tehát inkább előrement. Azután következett egy másik német professzor, aki meg azt fedezte fel, hogy a cukor nagyszerű táplálék lévén, elsőrendűen fokozza a testi erőt. Tehát megint csak katonákat, az embervilág e kísérleti nyulait

szedték elő, hogy a tétel igazsága bebizonyuljon. Összeválogattak, mondjuk, harmincz bakát, közülök tizenötnek naponta sok cukrot, még több cukrot, igen sok cukrot adagoltak, a másik tizenöt pedig csak úgy kívülről nézhette a cukor édes-ségét. A kísérlet itt is nagyszerűen bevált. Cukorral jobban lehet masirozni, mint cukor nélkül, riczinussal még jobban, mint cukorral. Most azután fölzi mindezt, bizonyosan, hogy lefőzze a német tudományt, egy francia tudós azzal, hogy be akarta bizonyítani, hogy az alkohol nem feltétlenül szükséges a katona munkabíráshoz. Husz katonát válogatott össze, közülök tiznek csak tiszta vizet adott inni, a másik tiznek pedig bort is. És amikor véget ért a kísérleti idő, diadalmasan számolt be az Akadémiának arról, hogy csakugyan helyes a teóriája. És az Institut már-már valamelyes kitüntetésről is elgondolkozott, amikor valahogyan, talán egy öreg sergent révén kiderült az a bolond eset, hogy a katonák, a kísérleti katonák minden nap testvériesen megosztozkodtak a kimért borporciókon. Amiből azonban világért sem a tudományos nagyképűség csődjére szabad következtetni, hanem talán inkább arra, hogy a bornak van egy olyan másik filozófiája is, amit elfelejtettek a Forelek és a Lili... (Dóczy legyenek, ha tovább tudom a nevét) is. Testvérré teszi az embereket.

* * *

♂ **A kutyamosó.** Szép dolog a császárt szolgálni, a császár kabátjában járni s a katonáélet ezer örömét kiélvezni. Mindez nagyon szép dolog, s mi értjük az anyák örömét, mely szétveti a sziveket, mikor fiaikat besorozzák katonáknak. Az anyai szív csupa boldogságtól a gondolattól, hogy az ő fia milyen nagy numerus az országban. Mi lenne a császárból, mi az országból, ha a fia nem hordaná vállán a puskát, a trón és a haza egyetlen biztos támaszát? S mialatt az anya így színezi ki magának a saját jelentőségét, melybe a fia születése révén jutott, azalatt a fia Pesten, Aradon, vagy Kaposvárott egy fiatal hadnagy cipőit subiczkolja, vaffenrokkjának gombjait fényesíti, vagy a pincsijét sétáltatja, hogy a kutyuska el ne hizzék a sok lustálkodástól. Erre kell gondolnunk mostanában, amikor a nyiregházai kutyamosó összekaszaboltatásának hírért olvassuk. Erre kell gondolnunk, meg az anyákra, akik mátol fogva egy szép álommal szegényebbek. Mert az anyáknak rettenetes gondolat, hogy a fia katonának születik s mint kutyamosó hal meg. Hol itt a császár, hol a haza s hol marad majd az anyaság felemelő érzése?

SZINHÁZ.

Papa.

(A Vígsház ujdonsága.)

Flers és Caillavet már magyar íróknak számítanak. Amint a középkorban, — pardon — a Gesta Romanorum és Bessenyei idejében — még egyszer bocsánat — Voltaire, épp annyira beidegződtek ők ma a mi irodalmunkba. Élő és jótékony hatással vannak a magyar színpadra, ide tartoznak hozzánk és nem tudok elképzelni Európában közönséget, mely jobban érti őket, mint a mienk. Miért? Talán nem is annyira a francia és magyar szellem rokonságáról van szó ebben az esetben, mint inkább Párisnak és Budapestnek hasonlóságáról. Az Andrásy-ut villamos szépsége este hét órakor az Avenue de l'Opéra-val tart rokonságot, a köruton tavaszszal, éjszaka, érezni a boulevardok gesztenyefáinak langyos illatát, a Városliget pedig szerencsés perceiben egyenesen Versailles-t plagizálja. Ilyen vidám külsőségekben rokonai vagyunk Párisnak és ezért kebe-

leztük be Flers és Caillavet vigjátékait is. Jobban ismerjük őket, mint Csiky Gergelyt vagy Szigligetit, tudjuk, hol helyezik el a mot-jaikat. Még az arczukat is elképzeljük, bár itt különösképpen a kettő helyett csak egyet tudunk összeállítani magunknak. És ez az egy arcz sem az övék, hanem Molnár Ferenczé.

Molnár Ferencz fordította ezt az új komédiát is és az ő fordításairól lehet annyit szólani, mint másnak eredeti darabjairól. A mi új irodalmunknak nem lehet jobban örülni, mint ha látjuk, hogyan érkezik ide a francia szöveg, tizenöt viczczel és harmincz szentimentálizmussal, és hogyan adódik elő a fordítás, tizenöt szentimentálizmussal és harmincz viczczel. Molnár nem az a fordító, ki hódolva fogadja el az eredetit és magából kikelve siet azt megismertetni a Ba'kánnal. Nem, előbb megvizsgálja, segít rajta, szalónképesebbé teszi, — kétezer kilométernyire a Szajnáttól! — mert itt nem annyira hálás, mint inkább kritikus a közönség. Ez a fordító egyáltalában nem érzi magát kitüntetettnek, mert két párisi ur rábizza magát; mert nem egy fiókületet képvisel, mely boldog, ha árut kap, hanem önálló és bejegyzett czég a világirodalomban, aki egyenrangú kollégáit a maga hatáskörében pártfogolja. A pártfogás a *Papa* néhány jelenetében sem maradt el.

A *Papa* — hogy végre a darabról is szóljunk — maga a fehérség, ami a két sikamlós eszű szerzőnek elég gondjába kerülhetett. Az összes lehető sikamlósságuk közt a törvénytelen gyermek a legfehérebb, a puritán Flers és Caillavet tehát ebben állapodtak meg. Ez ugynevezett előkelő társadalmi probléma, sőt a házasságtól irtózó Franciaország egyik legkeserűbb napi kérdése. És az egész komédián, a három hosszú felvonáson végighúzódik valami végtelenül bánatos kis motívum: az öregedő gróf esete, kit egy kaland kezdetén nevetett ki egy asszony, mert már sok volt az ősz hajszála... Ez a szomorú fuvolaszólam felbukkan, modulálódik és elhalkul, más és más személyek beszédében üti fel a fejét és aztán befejezi a darabot. Ez költészet és bánat. Az ifju Dumas minden darabjában volt egy scéne-à-faire, melyre várt a közönség két óra hosszat, s mely után ugyanannyi ideig kellett unatkoznia. A mi két francziánk praktikusabb: kigondoltak egy szép és megható ötletet és erre hangszerelték rá az egész darabot. Nem kell tőle elbucsuzni, mert vissza-visszajár és minden más jelenet is olyan könyvesvidám jelleget kap tőle. A papán lehet ugyan nevetni, de egészben véve egy neuraszténikus Don Juan, a törvénytelen fiu egy mélabus ábrándozó és véges-végig közvetlenül egymás mellett maradnak nevetés és könyek. Képzelmek: az utolsó jelenetben a gróf azt hiszi, hogy szerelme nevet és ezért ő elkezd sírni; és csak akkor derül ki az arca és kezd mosolyogni, mikor kiséül, hogy a leány nem nevetett, hanem sirt... *Góth* és *Góthné* minden dicséretre és tapsra érdemesek, *Szerémi* pedig többet ér a darabnál. Egy öreg abbét ad, de ha Flers és Caillavet is ilyen szépen képzelték el, akkor több tisztelettel kell róluk beszélni ezantul.

Sz. L.

Razzia. A nagyváros tele van titkokkal. A csillogó felszín alatt sötét odúk tátonganak s aki Budapestet igazán meg akarja ismerni, annak nem szabad megijednie a sártól, amely a cipőjére tapad, mihelyt az aszfaltot elhagyja. Szenny, nyomorúság és bűn csakugy az élethez tartozik, mint a kaszinóbál, vagy a pápai áldás, s ha nem is méretnek egyforma mértékkel, mint emberi dokumentumok egyformán érdekesekek. E héten az Uránia fűhár vásznán pergett le előtünk *Tábori* Kornélnak, a kiváló ujságírónak és *Székely* Vladimírnek érdekes darabja, a *Razzia*, amely az árnyoldalaira világít rá a mi nagyvárosi kulturánknak, s amely pár óra alatt végigvezet azon a szomorú életben, ami eddig legfeljebb a rendőri rovatból volt ismerős a közönség előtt. A két talentumos szerzőnek ez a vállalkozása, amely mérté-

ken felül jól sikerült, méltán megérdemli az elismerést, mert nemcsak a riporter és rendőrtiszt éles szeméről tesz tanúságot, de mint a mai Budapest jellemrajzának kiegészítője, a komoly irodalomra is tartozik.

Az élő halott. (*A Magyar Színház előadása.*) Kicsit túlzottan tartjuk a lármát, amely *Vajda* László feldolgozását fogadta. *Vajda* László egyszerűen szinpadi köntösbe öltöztette a drámát, hangsúlyozta a motívumokat, kiélezte a szimpátiákat és antipátiákat, sok helyütt igen ügyesen. Azok, akik tiltakoznak ellene, nagyon tisztelik *Tolsztoj*-t és nagyon nem tisztelik a szinpadot. Már pedig ennek is megvannak a maga törvényei. Kár ezt elfelejteni. A drámai művészetnél sokkal fontosabb a forma, mint másutt. Itt egyenesen a szinpadra írják a drámát, a formához törlik a gondolatot s nem megfordítva, mint például a versnél, ahol az érzés vájja ki magának a medret, amelyben kényelmesen (mi-voltának megfelelően) tovahullámszik. Ez ellen nem lehet protestálnunk. A kinematográf-drámát egy revolverhez, egy tengerhez, egy gesztushoz komponálják s a drámai kompozíció szabályait igen hasznosan tanulmányozhatjuk ezen a barbár példán, amely nagyobb alkotásoknál csak külsőségekben változik, lényegében mindig ugyanaz marad. Akinek ez nem tetszik, ne járjon színházba. Egy szindarab szövege se szentség, mihelyt a rendező kezébe kerül. *Tolsztoj* töredékes, poszthumus szövege pedig, amely két nyelven keresztül jut hozzánk, két fordításon átszűrve és megsápasztva, egyenesen kiált az átdolgozó után. Különbözik a dráma így is elég göröngyös és monumentális. A *Magyar Színház* sok szépséget hoz ki belőle. *Báthory* Gizella, *Gombaszögi* Frida, *Forrái* Rózsi, *Halmi* Margit, *Tarnay*, *Papp*, *Kürthy* a szokott nivón álltak. *Somló* Emma, aki egy kis szerepben mutatkozott be, a magyar beszéles művészetében exczellált. Könnyed és igen kellemes színésznő. Kitűnő disease. De *Törzsé* legyen minden dicséret. Meleg, eredeti és mély. Alakítása azokat a forró *Thália*-estéket hozza eszünkbe, amelyeken egy új művészt sejtve benne, becsülni tanultuk és megszerettük, s tartalommal teljes, értékes sikereket jósoltunk neki.

ZENE.

Herold. Egy férfi, aki száz. Megvan benne a legellen-tétebb emberek lehetősége. Ma egy mitikus lovag és holnap talán egy elzüllött vén komédiás. Minden hangra rezonál és képességeinek nincs határa. Produktív színész a szónak nem közönséges értelmében. Ujraértékeli az új szinpad alakjairól kikristályosodott véleményünket, revízió alá veszi a maszkot és a kosztümöt és megakadályozza, hogy sematikussá váljanak. Csodálatos mélységet ad fel-színes drámáknak és mindezt anélkül, hogy csak valamit is változtatna a szerző intenczióin. Ez benne a csodálatos. Budapestre fáradtan érkezett, eszközeiben megfoglyatkozva, és ez még tragikusabbá tette első szerepét, amelyben fel-lépett: a bajazzót. Ez az alak úgy él a közönség emlékeze-tében, mint egy bősé meszáros. Valóban, ahogy eddig ábrá-zolták, bajazzo megdühödött paraszt volt, komor bika, aki vérszomjas alapon öklelte fel hűtlen asszonyát, a közönség borzongása közepette. Kivétel csak kettő volt. Anthes egyszer, egyetlenegyszer elénekelte e szerepet — selyem cilinderben, két frakkban, bő pepita pantallóval — és akkor is Lohengrint játszott, egy tekintélyes és morális német urat, holmi kamaraénekest, méltósággal és fenséggel telit. Burrián, a másik kivétel, viszont boszantóan közönyös és egykedvű volt és meglátszott rajta, hogy a darab kezdetén is tudta már, hogy a végén megöli Neddát. Utánunk, a magyarok és az olaszok után, jött egy dán szobrász, Herold

és megjelenésével elmélyült e brutális olasz dráma és bajazzo közelebb jött hozzánk. Új értékelését kaptuk e ténorszerepeknek. Gondoltak Önök valaha arra, hogy ki volt bajazzo tegnap és mi lesz holnapután? Herold bajazzoja — egészen bizonyos — valaha színész volt, telve ambícióval és nagy tervekkel. De elzüllött. Vásári komédiás lett belőle. (Gondolják meg kérem, hogy tulajdonképpen minden olasz színész egy kissé vásári komédiás.) Mialatt ennyire jutott, összetörték a nélkülözések, a kielégítetlen ambíció, az ital, a nő és a rossz élet. Most, hogy tönkretett idegekkel, buskomoran, képzelődésekkel telve itt áll előttünk, már negyven éves és dus, fekete hajában ősz hajsálak csillognak. Egy neuraszténias, alkoholista, vénülő színész, ki egy ifju és kaczer nővel utazik. Ez a Herold bajazzoja. És a tragédia sem a hus tragédiája többé és a vére, hanem az idegké. És bajazzo többé nem megdühödött paraszt. Idegember. Rokoni Gorkij elzüllött színésze és Othello is. Egy összeroppant intellectuel ő. Ezért áll közelebb hozzánk, ezért hiszszük el lelkének ezer finom rezdülését, ezért ráz meg hisztériás (és nem »keserű«) kaczagása. Herold parasztjai mind egy kulturált faj fejlett példányai. Canioja egy összeroppant színész, Pedrója egy dán diák, Joséja pedig bizonyára önkéntesi évét szolgálja. Stilizálások valamennyien és mégis, így jobban elhiszszük és átérezzük fájdalmaikat, szerelmeiket és szenvedéseiket. A mi idegrendszerünk reszket bennük is.

Bajazzo — egy intellectuel.

Gondolták volna ezt valaha róla?

F. Gy.

Művészet.

Kober Leó.

Abban a kollekcióban, amely a Könyves Kálmán szalónjában a régi, az ismert, a jókedvű Kober Leót képviseli, van egy nagyon ügyes, csupa készséggel megcsinált önarckép, a Kober Leó képmása. Nézttem ezt a képet és úgy találom, hogy mindennél jobban megmagyarázza Kober Leó pikturáját és mindazt, ami ebben a pikturában jellegzetes. Ezeket a képeket ezek a szemek látták meg s ez a száj éppen így húzódott kicsit lenéző és nagyon megértő mosolyra, mikor szembekerült a világgal, amelyet meg kellett rögzítenie. Aki így nézi a világot, ilyen csendes és szelid bonhomióval, az nyilván nagyon sok furcsát és jellemzőt talál benne s nagyon sokszor kitör belőle a kacaj, amelyet a dolgok egyszerű és intelligens szemlélete kelteget a lelkében. Valamikor nagyon erős volt Kober Leóban a vágy, hogy ennek a belső mulatásnak, ennek a nevetető észrebevésnek külső kifejezést adjon és talán ezért fordította minden erejét és tehetségét a karikatúrára. De a karikatúrái — nem a régiek, nem azok, amelyek most kerültek kiállításra — nem bántottak senkit, sohasem voltak sértők. Kober Leó nem vágta a szemükbe az embereknek a félszégeiket, nem ordította, hogy nevetségesek, csak finoman és diszkrét tartózkodással lejegyezte a jellemvonásaikat úgy, amint ő, aki mindig valahogy kívül állott a történéseken, meglátta. Mindig a páholyban ült s mindig onnan mutogatta, de sohasem ujjal, hanem csak egy egészen diszkrét kézmozdulattal, hogy milyenek az emberek. S ezek a figyelmeztetések nem estek sohasem nehezebbre, mert hiszen nem kerültek semmi fáradságába. A rajzolásnak annyira biztos és korlátlan ura volt, hogy egészen nyugodtan és minden válogatás nélkül szolgálhatta saját érzéseit, mert nem volt közöttük olyan, amelynek kifejezésében nehézségre talált volna. S így készültek azok a jellemző, kicsit szarkasztikus, de mindig mosolygó karikatúrák, amelyeknek bizonyára Kober Leó örült a legjobban. Ő bizonyára nagyon nevetett befelé, amikor

maga előtt látta mindazt, ami a sétatér bóbiskoló véneiben groteszk és mosolyraintó, vagy amikor a nyiló tavaszba beleképzelte az öreg biedermeier-párt, amely a természet örök ifjuságával szemben az elmulást jelzi.

De most egyszerre meguntta, hogy mindig az élet nevetnivaló dolgaival foglalkozzék és megfestett egy csomó komoly és nagyobb szabású képet. Az arczáról eltűnt a csufolódo mosoly, de ennél azután nem is történt semmi több. Aminthogy nem is történhetett. Én nem tartom a változást, amely Kober Leó működésében ezzel az etappal beállott, olyan életbevágónak, legfeljebb érdekesnek. Mert mi történt? Az az ember, aki idáig par excellence karikatúrával foglalkozott, egyszerre komoly természetstudiumokat csinál és olajfestményeket fest. Hát ez mindenesetre ujságot jelent, de ezelőtt is nagyon jól tudtuk, hogy ez az ujság csak azért nem következik el, mert Kober Leó nem akarja. Most pedig meggyőződünk arról is, hogy a kvalitások, amelyek benne azelőtt is megvoltak, nem vesztek el a pikturájának illeten megfordulása mellett sem. Éppen olyan józanul és megértően nézi a világot, mint azelőtt s most legfeljebb nem nevet rajta, hanem adja a maga pusztá egyszerűségében, adja a világnak azt a részét, amely nem nevetni való, hanem komoly és tanulságos. A viszony közte és a külső dolgok között azért nem változott meg, hanem legfeljebb kiszélesedett: most olyan dolgokat is észrevesz és megrogzit, amelyek mellett azelőtt csak elhaladt. De póz és nagyképűség nincsen benne most sem: a dolgokat a maguk igazságában adja, egyszerűen és közvetlenül. A lelki momentumok tehát nem változtak benne s a tulajdonképpeni különbség egyszerűen a technikára szorítkozik. Az persze bizonyos, hogy a naturalisztikus tájkép egészen más dolog, mint az odavetett torzkép, s vannak olyan követelményei, amelyeket nem lehet egyszerre kielégíteni. Ezekkel a követelményekkel birkózik most Kober Leó, különösen a tömegekkel van sok baja, amelyeket előbbi színes grafikája majdnem teljesen elhanyagolt. Most sem mindig találja meg a közöttük való helyes viszonyt, de utóvégre ez már csak idő kérdése. S éppen így idő kérdése az olajfestéssel való bravurosabb bánnitűdás, amelynek hibái itt-ott előtűnnek. Különösen a régi nagy technikai készütségű Kober Leóval való összehasonlításban. Ezek a kifogások azonban igazán nem rontanak a Kober Leó munkájának eredményességén, különösen akkor, ha arra a néhány pompás kisvárosi tájképre gondolunk, amely ennek a kiállításnak a clouja. Ezeknek láttára meg lehetünk győződve arról, hogy Kober Leó éppen olyan jól látja a komoly valóságot, mint a vigat látta, s ha látja, akkor a kifejezésben sem fog hátrább maradni annál a pompás készségnél, amelylyel a vigat kifejezte.

Jean Preux.

IRODALOM.

Jegyzetek a fantáziáról.

I.

A fantázia a dolgok összefüggésének fölismerése.

Tehát nem Wells és Jules Verne; a fantasztikum más lapra tartozik. Flaubert fantáziája sokkal erősebb volt, mint Victor Hugóé, mert ő az életnek több és rejtettebb kapcsolódására világított rá, mint a kimondott romantikusok, akik kiszakították magukat a valóságból. Az utóbbiak tévedése ott kezdődik, annál a közönségesen elterjedt hiedelemnél, hogy csak az elszigetelt, egyedül álló és ritkán ismétlődő események szála bonyodalmasak és izgatóak. Nem veszik észre, hogy valami nagy törvényszerűség van a dolgok mö-

KÖZGAZDASÁG.

gött s ami ez alól kivételnek látszik, az csak külsőségekben való eltérés. A lényegük egy és oszthatatlanul egybekapcsolódik a megszokott, közönséges dolgokkal, amik mellett anynyian haladnak el közömbösen, vakon, mert nincs szemük hozzá, hogy meglássák a bennük rejlő bonyolult és érdekes életet. Mintha a romantikus író nem ismerte volna a mikroszkópot: az esőcseppben csak egy apró, milliószor újra megismétlődő vizszemet látott. Az ő fantáziája tehát unottan fordult el a szürke valóságtól s áttévedt a fantasztikum világába, ahova azonban — akármilyen bizarr külső alatt is — magával kellett vinnie a dolgok princípiumait, mert ott is csak magából kellett merítenie s adnia. Balsac mintha már belátta volna ennek az erőfeszítésnek hiábavalóságát, görcsösen kapaszkodik meg a hétköznapi élet eseményeiben és embereiben s ezeken keresztül mutatja meg a lét problémáit, gyönyörűségét és nyomorúságát. Az ő fantáziája nem jár a csillagok közt, hanem a kádármesterek szennyesládáiban, amiknek fenekén a harisnyába kötött aranyak penészednek. De nem áll itt meg, hanem a szívek és agyvelők zugainak homályán csillantja meg sugarát, emberi lelkeket vetkőztet, okok és okozatok szálaait oldja, sodorja. Az életben nincsenek egyszerű dolgok, minden irányban szétfutnak az apró láncszemek, szétágaznak a fonalak, amiknek kuszaságában úgy érzi magát a látó szemü ember, mint a világ szinpadának nagy zsinórpadlásán. A közönség csak a diszletre mereszti a szemét, csak az égzengést hallja a festett falak mögül. Az író a rendező műhelyére kíváncsi.

2.

Freud a maga zseniális teóriájával jelentékenyen eloszlatta azt az ismeretlen homályt, ami eddig a művészi alkotás megszületését, életrehívását fődte. Rokonnak tartja a művészi tevékenységet az álmodozással, a tudat, vagy helyesebben a féltudat alatti vágnak kielégülésével. Minden művészi produktum egy lelki konfliktus elintézése. De ennél tovább ő sem jutott. Pedig ezzel a kérdés nincs teljesen megoldva. Freud félretolta, kikerülte az akadályt: a fantáziát, a *művész fantáziáját*. Ezzel nem számolt le, pedig az igazi terra incognita itt kezdődik. A művészet, különösen az irodalom nem egyszerűsíthető le csupán a szellem neurasteniájára, ez ellen tiltakozó kivétel száz és száz van. Jensen Gradivájával szemközt áll például az egész Goethe. A fantázia, az élet összefüggésének, részei egybetartozóságának fölismerése a legmisztikusabb lelki képesség ma is. Ezen keresztül szűrődve buggyannak ki a tudat alatti vagy tudatos vágyak, ettől kapja a színét, izét és formáját minden műalkotás, ennyit tudunk csak róla. De ő maga szín és forma nélkül való. Legalább a mi szemünk csak ilyen negatívumokat tud megállapítani róla.

3.

Minden műalkotás létrejöttében fontos szerepe van az öntudatlannak, annak az érzéskomplexumnak, amiről maga a művész sem tud beszámolni. S talán épp ez a magától kitörő energia: a fantázia. Ez a legfontosabb ismeretlen, amely az igazi kritika területe, vagy legalább is kellene hogy az legyen. Mert a kritikuskak nem a közönséghez kell közelebb vinnie a művészt, hanem annak öntudatlan megnyilatkozásait kell vizsgálnia és tudatosakká tennie, mint ahogy a pszichiáter teszi a beteggel. Ezzel azonban korántsem mondjuk azt, hogy a kritikus a művész fölött áll. A kritika nem lehet önálló művészet, mert hiányzik belőle a művészetnek egyik legfontosabb kritériuma: a fantázia. A kritikus magát a fantáziát bonczolja s számítással, mérlegeléssel jön rá arra, amit a művész öntudatlanul fejezett ki. Ezen a ponton pedig inkább a tudományhoz közeledik.

*Carpaccio.

A Ganz-féle villamossági r.-t. november 30-án tartandó rendkívüli közgyűlésén az igazgatóság indítványt tesz az alapítóknek 8 millió K-ról 12 millió K-ra való felemelése iránt; 10.000 darab 400 K névértékű új részvény kibocsátása utján. Az új részvényekből a Ganz és társa Danubius gép-, vagon- és hajógyár r.-t., mely a Ganz-féle villamossági r.-t. részvényei többségének a birtokosa, nagyobb mennyiséget vesz át, míg a fennmaradó részvényeket a Magyar általános hitelbank vezetése alatt álló csoport tagjai veszik át részvénybirtokuk arányában. A tőkefelemelést azzal indokolja meg a társaság, hogy gyártmányainak állandóan növekedő forgalma következtében sürögösen szükségessé vált a gyártelep jelentékeny megnagyobbítása.

»Unio« élet- és gyermekbiztosító intézet mint szövetkezet (ezelőtt Első Leánykijárató Egylet) Budapest, VI., Teréz-körút 40—42. Alapítva 1863. évben. F. év október havában 1,929.000 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 1,365.300 K értékű új-biztosítási kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében 118.899 K 34 f fizetett ki. 1911 január 1-től október 31-ig bezárólag 17,957.100 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 14,758.200 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében a f. évben 1,392.721 K 28 f és az intézet fennállása óta 18,145.654 K 31 f fizetett ki. Ezen intézet az élet- és gyermekbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és a legelőnyösebb feltételek mellett.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

A téli fürdőkúra a Szt. Lukács-fürdőben, ebben a forró, meleg, kénes forrásairól és természetes ásványiszapjáról hírneves, gyógyfürdőben ismét nagyon látogatott. Az október havi vendégsorból a következőket említjük meg: gróf Woracziczky János országgyűlési képviselő, nagybirtokos, Temesmonostor, Mészáros György és családja bányagazgató, Boryslaw, Blum A. bankigazgató, Bukarest, dr. Szogyény György és neje, kereskedelmi miniszteri tudósítói, Konstantinápoly, Nieradomszki Kamilla, bányagazgató neje, Potok (Galiczia), dr. Pleskovits Lukács ügyvéd, Szabadka, Rosenauer Mihály és neje, műépítész, Linz, Teplanszky Armin fatermelő, Szászrégen, dr. Lieber Ferencz szolgabíró, Pécsvárad, Timár Lajos és családja gyáros, Királyhágó, Jancsovics Mór kereskedő, Braila, és még számos előkelő látogató, aki messziről jött, hogy gyógyulást keresen e kiváló budai gyógyfürdőben, amelyet évente sok ezer beteg keres fel és alig néhány heti kúra után gyógyulva távozik e csodás hatású forrásoktól.

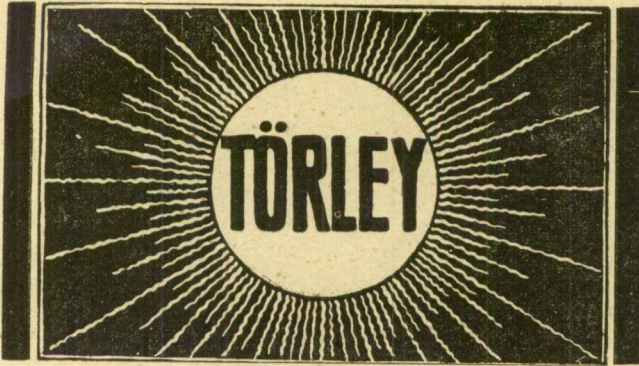
Horgony köépitőszekrény. Ámbár a Horgony Köépitőszekrények már a legtöbb családban ismeretesek és használatban vannak, mégis külön arra akarunk felhívni, hogy ezen felette jelentős játék- és foglalkozási szer a legutóbbi években még jobban tökéletesített és pedig a Horgony Hidépitőszekrények által. Bővebbet találunk erről a legújabb köépitőszekrény-árjegyzékben, amely Richter F. Ad. és Tsa. kir. udv. és kam. szállítók által, Bécs, XIII/1, Eitelberggasse 6—14. (Irákat: I., Operngasse 16.) ingyen és bérmentve bekiüldetik. Egy csinos ujdonság a pompás »Saturn« és »Meteor« rakási játéka, valamint a Richter-féle beszélőgépek és zenélőművek.

Aki igényt tart arra, hogy osztálysorsjegyet oly bankban vásárolja, amelynek a szerencse kedvez, az forduljon a nyerevényekordjéről híres Dörge Frigyes bankhoz (Kossuth Lajos-utca 4).

Kéjutazás az Adrián és a Középtengeren. Február hó elsején indul Triesztből a »Thalia« luxusgőzös: Korfu, Syracuse, Malta, Tunis, Palermo és Nápoly érintésével a francia Rivierára (Ville Franche). Résztvételi díj teljes eilátással 380 korona. A részvételre vonatkozó bejelentések az Osztrák Lloyd magyarországi kizárólagos képviselőéhez, a Központi Menetjegyirodához (IV., Vigadó-tér 1.) intézendők, ahol ugyerre, mint más utazásokra, kedvezményes áru menettérti és körutazási jegyekre vonatkozó, kimerítő felvilágosításokkal és prospektusokkal díjtalanul szolgálnak.

A gyermekek legjobb erősítő- és tápszeréül a Zoltán-féle iz- és szagnélküli csukamájolaj ajánlható. Üvegje 2 K. Zoltán-féle gyógytárban. Szabadság-tér.

Jó tanács. Egy szorgalmas újságolvasó megfigyelte, hogy az országos meteorológiai intézetnek és a Meteorok időjósításai többnyire ellenkezők. Így a folyó hétre is az egyik esőt, a másik hideget jelez. Bármelyik következzék is be: meghülésnek vagyunk kitéve s ilyenkor használjunk Réthy-féle pemetefű-czukorkát (doboza 60 fillér), mely csak akkor valódi, ha minden dobozon a készítő: Réthy Béla gyógyszerész neve rajta van

GYÓGYPEDAGOGIAI GYERMEKSZANATÓRIUM

a Zugligetben, Remete-ut 18. szám alatt.

Ideges, nehezen nevelhető, testileg, szellemileg gyenge, beszédhibás gyermekek részére.

Rendszeres ideggyógyítás mellett a gyógypedagógiai oktatásnak elsőrendű szerepe van az intézetben. Részletes prospektussal készséggel szolgál

Dósainé Dr. RÉVÉSZ MARGIT, igazgató-főorvos.

Valódi csak a „Horgonyyal”.

Valódi csak a „Horgonyyal”.

A gyermekek kedvencz játéka!

A Horgony- Kőépítőszekrények,

♦ Horgony-Hidépítőszekrények ♦

már több mint harmincz év óta minden világrészben mint a gyermekek kedvencz játéka ismeretesek; minden nyelven zengett már dicséretük szülőktől, tanítóktól és nevelőktől, valamint a kis építészektől is.

Az új érdekes építőszekrénykönyvecske kívánatra bérmentve beküldetik!

Richter F. Ad. és Társa,
királyi udvari és kamarai szállítók,
BÉCS, I., OPERNGASSE 16. SZ.
Gyár és iroda: XIII/1, Eitelberggasse 6-14. sz.

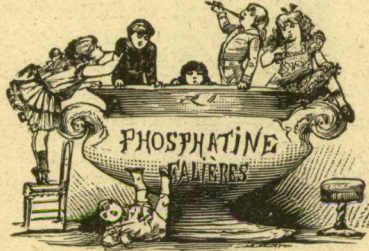

ANYÁK FIGYELMÉBE!

A gyermekek elismert, legkiválóbb tápszere az elválasztás időszakától kezdve a

„Phosphatine Falières”

igen kellemes ízű, könnyen emészthető. A fogzást megkönnyíti és biztosítja a csontrendszer fejlődését.

Egy nagy doboz (elegendő 3 hétre) ára 3 korona 80 fillér. :: :: Főraktár:

♦ ZOLTÁN BÉLA ♦
gyógyszertára Budapest, V., Szabadság-
tér (Nagykorona-utca sarok).

HOLZER

Csász és kir. udv és kamarai szállító

— divatházának —

ujjonnan megnyílt

fehérnemű

osztályában

Budapest IV. Kössuth Lajos u. 9.

Női-fehérnemű.
Vászon, Asztal-
és ágynemű.
Harisnya —
Mennyasszony-
— kelengye a —
legfinomabb —
kivitelben. Mayer

TECHNIKUM MITTWEIDA.

Igazgató: A. HOLZT tanár.

Szász királyság.

Magasabb technikai tanintézet elektro- és gépészmérnökök technikusok és művezetők kiképzésére. Gazdagon felszerelt elektrotechnikai és gépépítő laboratóriumok. Tanulmányi — műhelyek. — 3610 hallgató a 36-ik iskolai évben. —

Programm stb. a titkárság által.

HIRDETÉSEK

FELVÉTTETNEK A KIADÓHIVATALBAN

